

cronica literară

Nichita Stănescu ÎN DULCELE STIL CLASIC

În dulcele stil clasic arată un Nichita Stănescu mai tandru și sentimental și, pînă la un punct, mai retoric și mai accesibil decît în alte poeme luminate de ochiul abstract al unui spirit ce face din joc o speculație și din speculație, nu o dată, un joc. Un ochi lăuntric se deschide și în aceste versuri congestionate de idei, dar ceea ce domină este jubația și afecțarea unei mari suferințe erotice. Sub acest aspect, poemele își merită titlul: deși mai speculativ și cu o metaforă mai abruptă, Nichita Stănescu pune în versuri ah-ul și oh-ul lui Ienăchiță Văcărescu și varsă cu prefăcătoare lacrimi în niște jălălnice romanțe de o simplitate rafinată. A spune însă că poetul renunță la temele lui și că dulcele stil clasic înseamnă o întoarcere la figurația poetică tradițională este mult.

Intiul ciclu (*Unsprezece feluri de a-ți pierde lumea*) este independent de restul volumului și meditează în jurul unor noțiuni pe care le-am mai întîlnit în versurile lui Nichita Stănescu: sinele, verbul-creator, ingerul ca simbol al creatorului, teroarea de diviziune, un acut sentiment al timpului etc. Surprinde, și aici și în alte poeme, frecvența noțiunii de sine, sinele ca entitate, ca numen și, totodată, ca abis al lucrurilor. În versurile lui Nichita Stănescu obiectele intră și ies din sinele lor, ideile, sentimentele coboară sau urcă spre punctul în care sălășluiesc sinele, poetul însuși plonjează de mai multe ori în sinele lui și găsesc acesta pline în mișcare mari resorturi afective. Să amintim că sinele este o categorie fundamentală și în filozofia existențialistă. Pentru Sartre este elementul cel mai important în acțiunea neantizării: „la néantisation est l'acte par lequel la conscience se libère de l'en soi en le pensant... Le pour-soi surgit comme néantisation de l'en soi”. Lăsînd orice determinare deoparte și privind strict estetic lucrurile, să observăm plăcerea lui Nichita Stănescu de a vehicula această metaforă cu mai multe înțelesuri. Sinele poate fi conștiința materiei sau arhetipul, ființa misterioasă din adîncurile elementului. Într-un mic poem cosmogonic (*Izgonirea din rai*) sinele izgonește sinele-holnax și acesta, avînd vocația creației, naște riurile și pădurile, munții și mările:

„Ce avem lichid pe pămînt
e trupul sinelui sînt
tot ce e apă curgătoare
e trupul lui în închisoare.
Tot ce e loc cu apă sălcie
e sprinceană lui vie.
Oceanul numit Pacific
e lăbărtarea fostului buric.
Șira spinării...
drumul în valuri al sării.
Făr-de-greutate absolută, însă
e pururea plînsă.
Ea ar putea să izgonească munții de
din inima ei idolatră —
și atunci munții ar răciți
către planeta „I”
„I” este planeta cea mai grea
jubindu-se numai pe ea”

Să nu scăpăm din vedere că în mitologia lirică a lui Nichita Stănescu sinele — „cîrind peste sine” — se transformă în cuvînt, iar din ciocnirea sinelui cu sine ies mari drame geologice.

E, aici, o pură speculație, un joc de termeni, sau o conștiință mai profundă a complexității universului? Poemele păstrează, în această privință, o nehotărîre, o cultivă chiar, punînd gîndurile cele mai profunde și metaforele cele mai pline de sens în vecinătatea jocurilor verbale, delicioase și gratuite. Căci, muntean, Nichita Stănescu nu disprețuiește spectacolul în poezie, morfologia, combinația vocabulelor insolite. Pînă a ieși la iveală și sub înfățișarea lui cea mai pură, lirismul său hrănește ca și calul rapicului din basm cu Jăratecul cuvintelor. În privința lor Nichita Stănescu își ia libertățile cele mai mari. El îndoieste fraza și schimbă terminația cuvintului, caută forma arhaică sau inventează, cînd este cazul, un termen cu o sonoritate nouă. Zice vergură și trimbulind, lingă linga, mai capră și mai ană rece, mai de cal și mai de șapte, mai „R” și mai „R”, jucîndu-se, firește, dar cu aerul cel mai serios de pe lume.

Fluența poemului este uneori întreruptă de asemenea răsăfături verbale în care Nichita Stănescu pune multă inteligență, pricepere tehnică și, cum am spus, și multă grație. E poate, modul lui de a tempera tensiunea versurilor, de a odhni spiritul nostru și de a-l pregăti pentru o nouă explozie a ideilor.

Cele *Unsprezece feluri...* din intiul ciclu al volumului sînt, în fapt, douăsprezece poeme reflexive și fantastice. Am citat mica fabulă cosmogonică *Izgonirea din rai*. Să cităm și poemul *Moartea păsărilor* unde apare pentru prima oară în acest volum cu mulți îngeri, păsări și cai năzdrăvani, intiul inger spînzurat de propriul lui har. Ingerul este, deci, albatrosul lui Nichita Stănescu și, ca și acolo, vrea să sugereze condiția creatorului. Însă

simbolul are în cazul de față o decorație ce sugerează o teroare a grotescului. Se innorează cu păsări și peste capul inginerului sugrumat de vocația lui cade o ploaie de ouă sparte. Plouă torrențial cu albușuri și gălbenușuri, aerul însuși lînd înfățișarea unei mizerabile paste.

Un vechi simbol poetic este și lupul singuratic. Nichita Stănescu îl introduce și pe acesta într-o ramă fantastică. Lupului sceptic și mîndru din poemul lui Alfred de Vigny îi ia locul un lup visător și delirant, un simbol poate (*Despre lupul singuratic*) al timpului devorator. Lupul lui Nichita Stănescu se hrănește cu creieri de inger și visează întînderi borealice, într-un timp indeterminat. După lup, vine leul. Acesta năvălește în poem (*Pierderea cunoștinței prin cunoaștere*) însoțit de o turmă transparentă, scoțînd — ce ciudat! — urlete străvezii.

Înțelesul mai adînc al acestor tablouri animaliere de un fantastic terifiant este condiția creatorului de artă, figurată de Nichita Stănescu în acest chip mai complicat, cu multe naivități studiate.

Rafinamentul este și mai evident în poeziile erotice, niște cîntece — cele mai multe — tînguitoare și prefăcute. Ele sînt adresate unei domni, doamne pe care poetul o numește, cu metafora lui Ienăchiță, canare. Ca și acela, se dă de ceasul morții, acuză dureri insuportabile, jură pe cer și pe pămînt pentru a îmblîzni inima neîmblîzită a femeii. Florile vechii retorici amoroase sînt montate în versuri de o ironie cordială. Murmurul dulce al canarului devine cerceș și cerceșul este fixat cu mîndrie la urechea stîngă. Mai modern și cu o viziune mai atroce poetul își visează, în altă parte, iubita în chip de iapă alergătoare prin poene (*Doi cai*). O altă imagine (*A mea*) înfățișează eternul cuplu într-un decor cosmic, fără sublimități. Femeia pregătește zeama acră pentru întoarcerea bărbatului bețiv și-și întinde părul negru de la ușă spre pat (și cu această imagine nouă coaja dinaintea a poemului este aruncată!) pentru ca, „să nu greșească bărbatul niciodată / drumul predestinat”.

Însă de obicei elegia se purifică și portretul devine vaporos, imaterial ca într-o pictură impresionistă.

„De ce nu m-aș putea uita înfiorat / la brațul tău suav, cînd dormi, / atît de bine tu mirosoare, / cu ochi închiși, enormi.
De ce n-aș crede că vin zii / cărări pe lungi mireme / ca să-și depună umbra lor / la tine peste glezne...”

De ce n-aș crede că există / tu ce respiri în unde, / tu singură, văzuto doar cu ochiul / triumghiular, din frunte”.

Într-o manieră asemănătoare sînt compuse și celelalte balade și romanțe din volum — unele de-a dreptul excepționale (*Sete, Și adevărată — și jucată, Scurtă baladă, Miezul noții* etc.). În vechile tipare ale speciei, Nichita Stănescu pune o ingenuitate și o putere de figurație nouă. El spiritualizează, dar cu discreție, cîntecele erotice, îi pune o aripă ce atînge și un alt plan al simțurilor noastre:

„Se dizolvă în mine, încet, / chipul tău de piatră solubilă / o, tu, dansînd un menueț, / pururea nubilă.
Mă vor bea cîndva, zeei / și vor simți în mine gustul tău, / cîndva, cînd întoma-se vor teii / de sete și de rău.
Dar încă mai ninge, încă mai ninge / cu tine în mine rîmîn înghețat / „suavă meninge / și somn tulburat”.

Poetul tulbură de regulă desenul inițial și transformă melancolia în angosă. El simte în aceste clipe apăsarea lui „...” din sunt (o obsesie mai veche a lui Nichita Stănescu) și aude în preajmă zboruri de ingeri negri. Poemele în dulcele stil clasic își schimbă, atunci, ritmul și renunță la ornamentația veche: devin speculative și abstracte, totuși nu atît de abstracte ca să nu se înțeleagă inconformismul lor fundamental. Știința sau poate sirenita lui Nichita Stănescu este de a se face că se joacă sincer cu niște jucării ce se cheamă univers, destin, existență, iubire, moarte, singurătate etc.

CORNELIU STURZU

Duful pietrelor

Versuri, Editura „Albatros”.

MARIANA FILIP SARAȚEANU

Gardul cu serpi

Versuri, Editura „Litera”.

DOMITRU GUGA

Isus și ceilalți

Roman, Editura „Dacia”-Cluj.

compendiu

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ ȘI COMPARATĂ

Caracterul de lucru al acestor studii (intocmite de membrii sau colaboratorii din afară ai Institutului „G. Călinescu” putînd avea plan de activitate precum și semnificația editării lor — „valorificarea în colectiv a lucrărilor efectuate de cercetători” — exclud trairarea acestui volum ca o lucrare unitară, și ca atare, deosebirile de metoda, nivel etc. — evidente — nu pot fi obiectate. Ceea ce interesează este aria de preocupări și semnificația fiecărui studiu în parte: „Tematicile aleasă reflectă în alegerea de față) predilecția cercetătorilor pentru scrierile scolului al XIX-lea, preocuparea exclusivă de fenomenul literar european și urmărirea cu insistență a raporturilor literaturii române cu cea străină.

Volumul se deschide cu studiul lui I. C. Chițimia (care semnează și cuvîntul introductiv) *Literatură slave comparată în cărsul lui Adam Mickiewicz la Collège de France*, Noutățile temei (poetul Mickiewicz autor al primei și decumdată) unei istorii comparate a literaturilor slave) și în ultima prezentării recomandă studiul nu numai ca valoare intrinsecă dar și ca model de cercetare.

Următoarea lucrare, semnată de Eugenia Oprescu, este consacrată ecurilor lui *Moliere în România* și își propune să trateze problema sub trei aspecte: al traducerilor din Moliere, al comentariilor la opera acestuia și al influențelor asupra literaturii române. (Cele douăzeci și cinci de pagini de comentarii consistente și bibliografia) reușesc să traseze în linii mai sigure decît pînă acum subiectul dar — reclama, totodată, aprofundarea lui.

O temă de mai mică amploare, *Al. Pope în literatura română*, își alege Ileana Verzeș reușind mai mult sub aspect epuzării problemii. Astfel traducerile românești din Pope sînt comentate prin comparație cu textele originale și cu versiunile ce au slujit ca intermediar iar bibliografia este adusă la zi.

Și Medeea Freiburg aduce la zi recitarea operelor lui *Lope de Vega în România* dar, pe de o parte, se abate prea des de la subiectul propus (ca să povestească, de pildă, *Steața Scutului*), pe de altă parte, trimărește nediferențiat modalitățile de receptare (traduceri, spectacole, conferințe, emisiuni radio, comorări etc).

Occupîndu-se de Zola, *Cornelia Stănescu* își împarte studiul în trei subdiviziuni: I — Emile Zola și critica literară franceză; II — O lectură recentă a operelor lui Emile Zola; III — Efectul teoriilor și romanului lui Emile Zola în România. Comentarii și realizări (după rezumatul lucrării redactate în limba franceză).

Prima, dar mai ales a doua parte, nu ni se par îndecisive de justificare. Prima — fiindcă nu reușește să depășească faza colajului și să fie „o expunere comentată de opinii critice ale contemporanilor lui Zola”, cum își propune. A doua — fiindcă „foarte proaspătă lectură” a operelor lui Zola nu a condus la o interpretare pe măsură. Parca a treia, cea mai bună în limitele studiului, urmărește ecurile operelor lui Zola în România mai puțin sub aspectul traducerilor și mai mult sub aspectul comentariilor, al discutiilor declanșate, al influențelor. Totodată „fenomenul Zola” devinînd, prin obșnuința extensivă, „naturalism”, pe parcurs, cercetarea se complică — nu inutil, dar cel puțin poate posibilitățile spațiului afectat. De aceea, credem și, zice autoarea că „a încerca să cuprîndem în totalitate lucrările lui Zola ar fi o utopie...”. Alfel, „utopia” e dintre cele mai realizabile. Studiile despre Pope, Zola, Moliere și Lope de Vega suscită o discuție despre metoda, cu atît mai mult cît cit într-o clasificare improvizată ele aparțin aceluiași tip. Schema de lucru adoptată de Eugenia Oprescu ni se pare

sub acest aspect mai limpede și, alături de bibliografia „însoțitoare (pe care, de asemenea, numai E. Oprescu o dă), mai eficace.

Următorul studiu se referă la Eminescu. Deși crispat și abrupt, căci toată intimidată, comentariul lui George Călinescu (*Imaginația Greciei și a Romei antică în poemul „Memento mori”*) își justifică prezența în acest volum. Justificată ni se par și studiile de spre Henry James (de Gheorghidă Dumitriu), Eliza Arzeszkowa (de Stan Velca) și Alois Jirásek — autori mai puțin cunoscuți în România — deși mîmarea unui limbaj „academic”, încercat de neologisme („sitate robarbative”, „sursă revoluționară”, „imagini indelebile”, „insanitate”, „ființe venuste”, „patos redondant” etc.) este, pe alocuri, supărătoare.

O contribuție interesantă la exegeza schilleriană o constituie studiul lui Ovidiu Panadima (*Schiller ca gînditor politic în fața de epoca sa*) redactat într-un stil sobru și concentrat ce amintește de impunătoare lucrare despre Bolșac și bunele tradiții ale Academiei.

Am lăsat mai la urmă studiul lui M. Novicov despre Mihail Solohov și literatura contemporană fiindcă reprezintă, sub aspect terminologic critic, un caz de desuetudine. Mărturisim că n-am mai întîlnit de mult lucrări în care judecata critică să fie înlocuită cu exclamația (de tipul „De cînd știa un om de menii se înfiorează și lupii!”) ori argumentația cu „amintirile personale ale exegetului limbajului, este, pe alocuri, rudimentar, vulgarizant și chinat („Latura tare a socialismului utopic”, „era critica sistemului capitalist”, „albic estetică ideologică”, „complexul de inferioritate care îi gîdila plăcut amurului propriu”, „moralizări luminate ai erei capitaliste își storceau creierii ca să găsească vreo ieșire...”) și generator de confuzii. Confuze sînt și unele interpretări ale operelor lui Solohov (sensul tragicului, revoluția ca „răscumpărare”), faptului ce cu atît mai regretabil cu cît nu avem încă o exegeză pe măsura acestui scriitor.

CONSTANȚA TRIFU Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc

Deși titlul lasă această impresie, cronica dramatică nu face obiectul unor preocupări speciale în lucrarea Constanței Trifu ci este subsumată cercetărilor generale — Începuturile teatrului românesc. Aceasta, pe de o parte datorită puținatității materialului documentar, pe de altă parte datorită însăși concepției autoarei care înțelege mai elastic decît se obișnuiește în mod curent de noțiunea de cronică dramatică: „A serie despre cronică dramatică în-camăa a scrie despre piese și despre spectacole, despre concepție de reperoriu și despre modalități de reprezentare scenică... a privi... în suflurile celor care l-au hotărît ființa... a-i așeza pe acești oameni în societatea vremii lor, a le cerceta influențele și aspirațiile, a le înțelege, gîndurile și a le cîntări cu grija faptele”. Cum se vede din această mărturisire ușor sentimentală, autoarea ambiționează și chiar reușește în limitele propoziției „istorice”, fără ca aceasta să fie, totuși, unicul merit al cărții. Cartea este și o istorie dar și o sumă de dovezi în care fiecare fapt, fiecare informație devine o piatră de dosar privind funcția formativă a teatrului în cadrul oricărei culturi. Literatura, gazetăria, muzica românească, în special la începuturile lor, au datorat mult teatrului sub imboldul căruia s-au înmulțit traducerile, s-a dezvoltat presa, s-a format și rafinat opinia publică etc. Faptele probează, de asemenea, funcția politică a teatrului românesc care, încă de la începuturile sale s-a dovedit receptiv la comandamentele istoriei. Reprezentanții cu vecuța a fost o replică națională la școala grecească, Fanatismul — un protest contra a-spirării și intoleranței, piesele lui Moliere — un mijloc de îndreptare a moralurilor, Saul — o chemare la unire și libertate etc.

Urmărind mișcarea teatrală pe ambele „fronturi” (Moldova și Tara Românească) și sub multiplele ei aspecte (spectacole, traduceri, piese originale, societăți și școli dramatice, cronici și comentarii, publicații speciale) Constanța Trifu reușește nu doar o imagine de ansamblu asupra teatrului românesc de pînă la 1848, ci și o interesantă galerie de portrete (actori, croniciari dramatici, directori de teatru, literați) din care nu lipsesc Asachi, Eliade, Milo, Costache Caragiale, Aristia, Alecsandri, Kogălniceanu, Negruzzi.

Fără îndoială că autoarea a dispus de o informație bogată și poate că sistematizarea ei sub forma unei bibliografii finale n-ar fi fost de prisos. Dar ne-am fi mulțumit și cu un indice de nume.

Fără îndoială că autoarea a dispus de o informație bogată și poate că sistematizarea ei sub forma unei bibliografii finale n-ar fi fost de prisos. Dar ne-am fi mulțumit și cu un indice de nume.

Fără îndoială că autoarea a dispus de o informație bogată și poate că sistematizarea ei sub forma unei bibliografii finale n-ar fi fost de prisos. Dar ne-am fi mulțumit și cu un indice de nume.

LECTOR

efemeride

Căutarea lui Averroes

— Să ne continuăm discuția începută data trecut. Spuneai că pe criticii „artisti” opera pe care o scriu îi transcende. Cum prin artiști înțelegi pe criticii cu spirit critic, deduc că, în critica la fel ca oriunde, creație înseamnă depășirea proiectului inițial...

— Foarte firesc. Spunem despre Balzac că în Comedia umană, și-a depășit concepțiile despre societate, de-a crea opere pornite...

— A creat oameni adevărați și o societate adevărată, asta vrei să spui?

— Nu tocmai. Vream să spun că, în cazul lui Balzac, care e un creator epic, romanetele nu depășesc concepții prin spirit critic. Romanțierul Balzac are un spirit critic, în raport cu eroii cărora le dă viață, pe care omul nu-l are cînd facea ideologie. Să luăm acum pe critic: cînd are talent și nu se nărginește să „explice” literatura, ci o asumă după o viziune originală, și el își depășește proiectele, în sensul că începem să-l citim pentru el însuși mai mult decît pentru opera analizată.

— Curios lucru: scriitorul se depășește prin spirit critic și criticul prin spirit creator.

— De ce curios? E foarte normal: spiritul critic, în înțelesul strict de judecată de valoare, nu mai e totul într-o opera critică ce-și sparge limitele (deși rămîne implicat). Autorul despre care scriu devine personajul unei drame de idei și mi-l „insușesc” în așa măsură încît îmi închipuiesc că l-am creat eu. Nu-l mai judec: el există, găsește gesturile lui creator, și mă plîu în fața existenței lui. Criticului schimbă, în stadiul ei ideal, perspectiva explicatoare și valorificatoare cu o alta, să-i zicem, ontologică.

— Profesorii îți vor obiecta că asta nu mai e critică, dar, cel mult, esecistic.

— Critică esecistică, n-are importanță. Probabil că, la nivelul cel mai de sus, orice critică devine esecistică. Deși sînt și eseurile care „explică” operele, iar eu tocmai de puțină explicării mă îndoiesc. Critica nu explică opera, pentru că, în fond, opera nu cere să fie explicată. Îți închipuiesc că are mai multe șanse de a o explica profesorul care o acolește prin istorie sau prin sociologie decît istorionistul care merge de-a dreptul la țintă? Asemeni amănitoarei Meka din poezia lui Macedonia, opera plutește fantomatic în închipuirea tuturor; dar, spre deosebire de ea, nu poate fi cucerită nici de emirul care înfruntă jarul pustiei, nici de călătorul pocit care preferă drumuri oculte... O operă nu este decît un astfel de apel, o himera, ce ne tulbură. Hegel afirmă că natura nu este, ea, frumoasă sau urîță, prin faptul că există numai în sine, în vreme ce frumusețea caracterizează produsele spiritului, menite să se dezvăluie spiritului: „Penele bogate în culori ale păsărilor strălucesc și cînd nu sînt văzute, cîntecul lor sună și neuzit; societatea luminos, care înfloresce numai o noaptea, se vestejește fără să fie admirat, în poezia sălbatică ale pădurilor sudice, iar aceste păduri, la rîndul lor, desigur împletite din cele mai frumoase și mai luxuriante vegetații, răspîndind cele mai arnante și mai bine mirosoare parfumuri, putrezesc și pier tot atît de puțin gustate. Opera de artă însă nu e atît de ingeniu pentru sine, ea este în chip esențial o întrebare, un cuvînt adresat inimii care-i răspunde, un apel către suflurile și spirite” (trad. D. D. Roșcu).

— Dacă opera e un apel, atunci critica e un răspuns.

— Un răspuns și un apel, la rîndul ei. Merleau-Ponty zice despre filozof (Eloge de la philosophie) un lucru care se potrivește și criticului: „Ce qui fait le philosophe c'est le mouvement qui reconduit sans cesse du savoir à l'ignorance, de l'ignorance au savoir, et une sorte de repos dans se mouvement...”. Și critica este un provizoriu răspuns între două întrebări permanente. De aici îi vine valoarea de creație: din faptul că e un demers care își atinge scopul doar pierzîndu-l mereu. „Elle est: — ca să citez vorba cuită despre literatura modernă — comme cette héroïne rachiennne qui neurt de se connaître mais vit de se chercher”.

Tu minte așa tulburătoare „căutare a lui Averroes” pe care o povestești, într-o năvelă, Borges? Prizonier al mentalității islamice a timpului său, Averroes nu poate afla sensul a două cuvinte pe care le întîlneste în Poetica lui Aristotel: tragedia și comedia. Povestind nepuțința personajului său, Borges își dă seama că, în fond, el însuși scriind despre Averroes se află într-o situație analogă: aceea de a se vedea în Averroes mai curînd pe sine însuși decît un erou real; și, în același timp, de a fi el însuși, Borges, scriitorul, numai în măsura în care el inventează pe Averroes. Ce este criticul, în fața operelor impenetrabile, dacă, în un alt Borges încercînd să dea viață lui Averroes? Opera nu există decît dacă criticul se proiectează în ea și, în același timp, ca să fie critic, trebuie să existe o operă în care să se poată proiecta.

Critica nu e simplă căutare: ea presupune, deopotrivă cu încredințarea că niciun răspuns precis nu se va găsi vreadată la apelul operelor, puterea de a merge pînă la capătul fără capăt al căutării. „In clipa în care încetez a mai crede în el — își încheie Borges povestirea — Averroes dispare”.

Nicolae MANOLESCU

On revient toujours...

O portocală-n palmă, totdeauna, Un fruct cuprinzător, poate chiar luna, Obrazul tău mi-a stat ca-ntr-un căuș Cuprinsă-n suflet, toată, ca acuz:

Nu te-ai schimbat deloc! (Ridată-mi palmă Se-mbină-n ridul feței tale, calmă, Și-mbrățișând, în pliu, zîmț cu zîmț — Rolundul chip de-af' dată și-l mai simp...)

Compași și tralnici, etanșei, duri, Ca piatra scursă-n tainice fisuri, — Pe firul vechi al nostru, ce de ieri, Ne-am îndurat aceste-mbrățișări...

Regrete eterne

O, anii noștri vii, epistolari! Pedantă, tu, cu stilul tău mi-apari...

Imi amintesc boiful cocoloș: Scrisoarea mea — meteorit la coș l... — dacă observi — Ne-a strîns în palmă chipul, tot cu nervi l...

Și-acuma, peste ani, îți văd deodată Obrazul strîns, figura creponată... O, timpul, draga mea

Mi-am amintit de anii cei frumoși... O, timpul, ce-l bofirăm — cocoloș l...

Nimic

nu s-a schimbat

Nu s-a schimbat în ochii tăi lumina: Pupilele-ți sint luci ca mălina,

Ard încă vii — opoiul din ei Străfulgeră cu pete de ulei...

Nu-mi lăsează pleoapelor dămoale Și-a vesteji căsuș de petole Și ca o crizantemă prînsă-n creștet, Pe chipul tău pliat, văd smocul vestei!

Dar — tot cocheta doamnă, cum te știu, Cu duh de moș în fiecare pliu — Superbă-n rochia ta, floralul șal, Prin care vintu-alungă val de val...

Nu te-ai schimbat! Prin brizele ridate, Presimt eterna ta feminitate! Pereno, tu, frumoasa mea de ieri, Persistă-n pragul stînei primăveri l...

Si nici nu-s trist..

Mi-am amintit de fiecare gest l... Acum, stă brațu-n umăr ca un leșt, — Ca visla frînă, spînzurînd de-o barcă Smolită-n smîrc, ce nici-un val nu-ncearcă...

N-o să mai spintec unda de cristal Cu șoldul ei, cu unghiul ogival Foșnînd prin trestii suple, printre sălcii

Ce răinuiră legănarea bărcii...

Și nici nu-s trist... Doar prînd să mă-nfioare Cu umezi plase brizele ușoare Și parcă simt, cutremurat, prin trup Cum valurile-n jărmini bulgări rup...

Lied

Esti, totuș, tu... și eu... Nu ne-am schimbat...

Te văd ca-ntru-un ecran televizat — Sîlbîții noștri ochi, sau vîrsta, oare, Cu-acest tifon ridat să ne-nfășoare?

Mai aminteste-ți, poate, anii-acei Cînd ne-nfășau zburdalnicii fungei, Cînd peste ochii noștri plutiri Ningeau primăvăratace ninsori...

Cine credea pe-atunci c-o să se-asteară Pe chipul nostru-adevărată iarnă? Dar timpul minte! Nu-i adevărat! Așa te știu de-atunci... Nu te-ai schimbat!

Sărutul

Nu mai zîmbești cu dinții tăi perlați, Sint unii lipsă, alții apelați... Și buza ta de purpură fragilă S-a creponat, rulind ca o zambilă...

M-am închinat, ca domnii cei bătrîni, Înfiorat să te sărut pe mină... Tremurătoarea-mi buză stele-n rit Pe mina ta cu crinul vestejit...

Recunosc și vestejita-mi mină Focșnînd cu crizantema ei bătrînă... O, — mă gîndeam — așa-nchinat cum sint, Pleca-m-aș ca butacii-nspre pămînt l...

Să nu culez privirea s-o ridic, Nemaivăzînd, din tot ce-o fost, nimic! Dar cutezai... Tîntii spre ochii tăi: Pluteau, afund, nestînsese vîpăii...

Din apa lor, cu lîntiță de pară Imaginea-ți de foc zvîcni-ntr-afară: Mi-ai apărut tot tu, ca o rusalcă... Te-am strîns la piept... ne sărutarăm... parcă...

Atuncea

Tăios, vîntoasa toamnei o aud, Mîmînd convoiul frunzelor spre sud...

Unde ești tu, cu care m-am plimbat Prin parcul nostru verde-n lună și-n lat?... Unde ești tu, cu care, de pe punți, Svirleam flori în valuri, ca la nunți?... Unde ești tu, fermecătoare roză, Pe care nu te am în nici-o poză?!

Unde ești tu, cu care, de pe punți, Svirleam flori în valuri, ca la nunți?... Tîrziu și toamnă... Ultima pereche... O voce strană ne șoptea-n ureche: — la stați aici, pe-o bancă, liniștiți... Închideți ochii... Fii l... Fii l...

Unde ești tu, cu care, de pe punți, Svirleam flori în valuri, ca la nunți?... Dar nu-i nimica! Fiecare carte

La fel s-a scris: cu palma de-o atingi, Vei mingia sfoase tenuri moarte Și gingășia arselor meningi...

Vom fi și noi o carte de iubire Și chipul tău în pagini am să-l pui, Presîndu-l cu meningea mea subțire Spre avocarea vremii care-acu-i...

Va fi cîndva

Accea ce acum mi se cuvine Eu știu, că o să am, dar prea tîrziu: Mă voi uita cu ochi, plecați la tine, La chipul creponat, brodat în pliu!

Acum, cit încă ochii mei sint ageri Și chipul tău ca floarea de cais, Să ne-nclșăm fireștii noastre-atrageri Și sufletul să ni-l lăsăm deschis!

Dar nu e timpul nostru — vezi? — căci, iată, Mă girbovesc în girbov truda grea, Pentru ca-n totul s'erbav altădată Să-ți pot cu cînte spune: „draga mea”!

lar tu te frîngi cu grijile mărunte, Din care a te zmulge nu-i cîștîș, Să nu se-ncline-mbîrîntina frunte, Cînd tu-mi vei spune: „știi cit te-am iubit”!

E-n totul ceva crud! O stea stupidă Ce amîndorur vrerea ne-a-nclșat, Înălnîndu ca într-o crisalidă Un zbor superb de flutur creponat!

Dar nu-i nimica! Fiecare carte

La fel s-a scris: cu palma de-o atingi, Vei mingia sfoase tenuri moarte Și gingășia arselor meningi...

Vom fi și noi o carte de iubire Și chipul tău în pagini am să-l pui, Presîndu-l cu meningea mea subțire Spre avocarea vremii care-acu-i...

Pierduji în geologicele trepte În șist de tomuri prin bibliotecă, Deplinei fericii ce-o să ne-aștepte Ne-am toropi îmbrățișaji pe veci l...

De-acum, într-un declin alegru, — Înaltul Soare, ce-l lîrbi S-o pagori-n Solstițiul-Negru, Ci Noaptea s-o-ntrama din Zil...

Solstițiul amintirilor

Acum, cînd iată-ne-n solstițiu, Cu arcuțul nostru-nlins deplin, — Sagitariul exercițiu cedînd, de-acum, cite puțin, —

Acum, cînd brațul ferm și ager — Săgeții de-i căta altoi La cumpăna supremei trageri — Cedo-va gestului, napoi, —

Acum, cînd iată ziua noastră Și vara noastră — la zenit — Cedînd ardența ei albastră Spre cerul toamnei, — prevestit, —

Pe-un virf de stag, de-acu te suie Și — cocorește — să-ți desiri, — Privind din trupeșaji statuie — Un cer întreg de amintiri...

Pleca-voi înspre sud cocoare — Din arcuțul zării săgetînd — Dar pentru tine nu-i plecare, Înțocării in-de-sine sint...

Vede-voi soarele de-o dura, Ca griva — coadă-n bot — colac, Troenele țior umple gura, Te-i povîrni-n infern, posac...

De-acum, într-un declin alegru, — Înaltul Soare, ce-l lîrbi S-o pagori-n Solstițiul-Negru, Ci Noaptea s-o-ntrama din Zil...

ce a însemnat deceniul '60-'70 pentru literatura noastră?

Un proces de continuitate

Felicităm ideea revistei „Lucașfărul” care ne propune spre dezbateră o temă atât de pasionantă: literatura deceniului 60-70. Chiar și cei ce au dezbătut recent li pot reconstitui în nu numai din colecții, ci l-au trăit efectiv. Ideea este cu atât mai fericită cu cît ne incită să începem a schița această istorie a literaturii românești contemporane despre absența căreia revista se îngrijora — și nu fără teme — în numerele sale trecute.

A fost un deceniu fertil din toate punctele de vedere, a fost un deceniu în care s-au creat opere ce s-au impus avînd toate șansele să se înscrie pe orbita perenității.

Care ar fi, după opinia mea, cîteva din caracteristicile esențiale ale acestui deceniu? În primul rînd afirmarea masivă și categorică a unei generații tinere. Unii din ei și-au făcut intrarea prin acele memorabile prime volume ale colecției „Lucașfărul” (Nichita Stănescu, Ștefan Bănuțescu, Marin Sorescu, Cezar Baltaz, Ilie Constantin, Grigore Hagiu, Mihai Negulescu) dar fluxul a fost continuu și, cîțiva ani mai tîrziu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ion Alexandru, Constanța Buzea, au marcat o prezență ce dovedea o direcție estetică fericită a literaturii noastre. Apoi, generațiile s-au succedat: de la Fănuș Neagu, D. R. Popescu, N. Breban pînă la Petru Popescu și Aurel Dragoș Munteanu. Fără să uit pe Alexandru Ivăsiuc și Mircea Horia Simionescu, care ar face trecerea dintre cele două generații. Literatura s-a îmbogățit nu numai în numărul de opere bune ci și în calitatea ei generală. Deceniul 60-70 a numărat opere excepționale pe care le-am reamintit adeseori, dar calitatea generală a literaturii atunci era desigur inferioară și mai ales prin proliferarea unor anume opere risca să acrediteze în rîndurile cititorilor o idee eronată asupra artei ce era înțeleasă doar ca o „reflectare” fotografică a realității.

Prin aceasta am spus oare că între cele două decenii există o ruptură? Nicidecum. Cred că organicitatea dezvoltării literaturii române se validează și acum în chip plener: scriitorii adevărați, afirmați în deceniul precedent sau a căror carieră începuse cu mult înainte, au dat și între 1960-1970 opere fără de care peisajul literaturii române nici nu ar putea fi conceput: „Pădurea nebulă” și „Ce mult te-am iubit”, volumul II din „Morometii”, „Intrusul”, „Princepele”, „Elegie pentru floarea secerată”, „Stîntul Miță Blajinul”, „Opinia publică”, „Simple coincidențe”, „Camera de alături”, „Moartea unui artist”, „Petru Rareș”, piesele lui Mirodan, nuvelele lui Lăncrănjan ca și versurile din ultima vreme ale unor poeți precum Marla Banuș, Nina Casian, Radu Bourreanu, ne atestă această confraternă existență a generațiilor nu numai pe planul unei idei teoretice ci pe acela al opere propriu-zise. Critica literară a salutat deopotrivă operele celor tineri ca și pe ale celor ce își cuceriseră încă dinainte notorietatea. Deci, insist, nu fenomen de ruptură ci unul de firescă împlinire și evoluție în care gla-

surile noi s-au armonizat cu cele existente, cu cele ce reprezentau talentul autentic. Că s-a produs și un fenomen de reclasare a valorilor, că opere sau topici — în sfîrșit — în uitarea binemeritată după reanimatori inutile, nu-i mai puțin adevărat. Dar același proces se va petrece și cu acele opere ale deceniului 60-70 care nu s-au susținut prin valoarea lor reală, ci printr-o reclamă adeseori zgometoasă. Aș putea spune, chiar, există și alte paralelisme între deceniul 60-70 și cel precedent. Mă gîndesc anume la fenomenele de mimetism față de curentele de dinainte: dacă în deceniul 50-60 se recomanda drept unică formulă literară un anume realism fotografico-naturalist, cu dominantele eticiste de tip vlahuțian, nici în acest deceniu toate modelele nu au fost noi. Și acum s-a scotocit prin arhive și s-a desmormintat un suprarealism desuet a cărui reactualizare a avut aceleași rezultate hibride. Cred că și într-un deceniu și în celălalt au învins numai scriitorii care au fost conformi cu propria lor personalitate și structură literară. Deceniul 60-70 mai este important și prin crearea unui climat critic cu totul superior celui precedent. Condeie critice au existat și atunci și încă de mare valoare dar ingerințele administrative, clișeele, înțelegerea primitivă a unor noțiuni de teorie literară, un dogmatism sufocant în ceea ce privește istoria culturii ce nu permitea citarea unor nume precum Titu Maiorescu, Nicolae Iorga, Lucian Blaga etc., cu etichete adeseori jignitoare, faptul că mulți ani personalități precum Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Ion Biberi, Alexandru Piru, Zoe Dumitrescu-Bușulengă și alții nu au avut acces în paginile revistelor, că ediții monumentale precum „Opere I” Caragiale și „Opere IV” Eminescu au fost întimpinate cu rezerve absurde, mergîndu-se pînă acolo încît s-a cerut la un moment dat (în 1952) ca ediția Eminescu să nu mai fie continuată de maestrul Perpessicius ci de un „colectiv” — iată fapte care atestă că respectivul climat nu era de loc propice dezvoltării nici criticii, nici istoriei literare. Ce ne-a adus deceniul 60-70 pe acest tărîm? Nu numai o masivă reeditare a clasicii. Acesta ar fi doar un aspect pur cantitativ deși deloc neglijabil, ci faptul că toți acești mari scriitori și oameni de cultură: Maiorescu, Macedonski, Iorga, Blaga, Lovinescu, Voiculescu, Ion Barbu, Ion Pillat, Matei Ion Caragiale, Alexandru Filipide au intrat în conștiința publicului ca adevărați și mari valori, că astăzi nu mai putem concepe literatura română fără prezența lor spirituală. Că mai sint scriitorii și opere care își așteaptă încă reîmpărțirea, că uneori restabilirea acestor valori s-a făcut prin campanii puerile de „demitizare”, nu-i mai puțin adevărat. Astăzi se vorbește pe șoptite despre Sadoveanu care a fost totuși un geniu, scriitorii secolului al XIX-lea încep a fi citiți cu oarecare jenă și considerați remediabili demodați.

După cum este tot atât de adevărat că nici astăzi discuția critică nu respectă toate regulile obiectivității, că se încearcă „desființarea” celor ce nu cred în anume jocuri facile și desuete, că atunci cînd ești împotriva unui suprarealism întîrziat și anacronic nu ți se răspunde cu argumente ci cu etichete. Dar deceniul 60-70 a fost un deceniu fertil în care ne-am regăsit propria ființă, în care s-a scris mult, uneori prea mult, dar s-a scris mai bine, în care literatura română ne-a apărut în organcitate ei desăvîrșită. Un deceniu fertil în care și cei tineri și cei mai puțin tineri și cei în vîrstă au dat opere, opere adevărate, opere ce au intrat în marele circuit de valori al țării și uneori nu numai al ei.

A fost un deceniu marcat de la început de apariția dacă nu simultană și explozivă, totuși într-o „succesiune rapidă și surprinzătoare a unor lucrări în care emoția era măsurată cu emoție, imaginea sau situația artistic-semnificată — cu desenul sau conturul precis, unic, pe dimensiuni potrivite, necesare. A fost — într-un fel — o restituire prin faptă estetică, a conținutului și exactității unor noțiuni sau termeni care pluteau și de mult circulau pe niște perne de aer aplicin-

Să ne intereseze mai mult deceniul care vine

Este adevărat că deceniul 7 este cel mai important, dar ce o să facem noi în deceniul care vine? Stratificarea vrafurilor de idei și tendințe abia urmează să incite spiritul lucid și intransigent al criticilor și de aceea, într-un fel, ne luăm mina de pe acest deceniu și-l lăsăm moștenire criticilor să-i lumineze luminile. Mai ales că acești zece ani veneau, în 1960 după foarte lungă perioadă de zece ani anterioară despre care cerem permisiunea să nu mai vorbim. Cîteva piscuri, neprins bine de tăvălugul dogmatismului, trebuie mereu amintite. Să nu uităm că aceea a fost perioada cînd n-au „existat” Arghezi, Blaga, Voiculescu, Pillat, Barbu, iar Eminescu însuși figura, la început, cu un „sfert de normă” — cu prima parte din „Împărat și prolețar” și cu poezia „Viața” — spațiul corespunzător de geniu românesc fiind ocupat de niște invenții și inovații. Ne cutremurăm și facem glume ca să ne ascundem într-un fel amărăciunea; cerem seuză hirtie care sperăm să nu fi prins și păstrat năvrul.

Deceniul 8 care vine ne acordă un spațiu tipografic și sufletesc care ne obligă. Ar fi exact timpul necesar — socotînd și deceniul 7 — pentru a ne putea compara cu literatura „interbelică”, perioadă maximă de înflorire a ceea ce numim „literatura română modernă”. De aceea ne interesează mai mult timpul literar din viitor. În ce ne privește am început să scriem în deceniul 7 fără a roși. Mari idei se filie ca niște mulete prin fața coarnelor penții, întăritîndu-le. Se va vărsa iarăși cerneală.

Marin SORESCU

A fost un deceniu marcat de la început de apariția dacă nu simultană și explozivă, totuși într-o „succesiune rapidă și surprinzătoare a unor lucrări în care emoția era măsurată cu emoție, imaginea sau situația artistic-semnificată — cu desenul sau conturul precis, unic, pe dimensiuni potrivite, necesare. A fost — într-un fel — o restituire prin faptă estetică, a conținutului și exactității unor noțiuni sau termeni care pluteau și de mult circulau pe niște perne de aer aplicin-

du-se egal, somnolent și liniștitor aproape futur. Iar cînd nu se puteau aplica — se năpusteau dacă nu asupra mesei de scris a cărbura — măcar asupra destinului cărților și planificării, — prin amînări sau refuzuri — a aparițiilor editoriale.

Revistele pedepsiseră de mult și mai pedepseseră încă, neostentînd, în proză pe dumșamii înveterați, rîi și nelendemalici, băgînd cîte un pietruț în macinătorul mașinii de treierat sau desurubînd roțile în fabrici, cu intenția clară de a sabota. În „sectorul de poezie” lirica intimistă, depistată rar, dar cu ochi neadormit, era palmuțată în articole ce continuau în numerele viitoare; dar tot revistele — fie prin receptivitate, fie cedînd asalturilor repetate, au fost cele care au consemnat „tresăririle noi” și, prin repetiția publicării le-au trimis și unsoari impus editurilor.

Surprins, sleite sau cu mahnireală de început de an și deceniu, automatismele critice și preceptele „orientării tematice” sau „grefșellor de conținut reflectate neabătut în formă” și ale întregului cortegiu cunoscut, n-au mai avut timp să-și tragă sufletul, iar creioanele încărcate de răspunde-i n-au găsit repede tușul aprig și cu care să corecteze textele și să taie în literă vie.

Conturat și structurat prin așezarea într-o suită largă a cărților purtînd semnături care țineau de vîrste și generații diferite, deceniul trecut a „teorizat” mai tîrziu, — acceptările și negările săvîrșindu-le în febra alcătuirii lucrării sale artistice.

Sigur, a mîhnit și îndurerat cramponarea și înțepenirea unor talente adevărate în ticuți și obișnuințe istovite și sigure, necerectate de greșeală, dar nici de ochiul și degetul cititorului, ca și de persistența unor condeie critice avizate; în același fel prudent și somnoros-egalizator, sfîrșind locuri comune, — de a se apropia de cast.

jurnalul unui martor ocular

Despre violență

Din copilărie mi-a rămas o adîncă oroare față de scenele de violență; niciodată n-am înțeles cum de reușesc unii oameni să transforme violența într-o distracție, să privească o bătaie sau o ceartă stupidă ca pe-un spectacol. Eu refuzam să asist la asemenea scene, deși, în mahalaua în care am copilărit, nu ducem de loc lipsă de aceste triste spectacole. S-ar putea ca noi să asistăm cu plăcere la asemenea scene înlocuind prin pricina violenței care există în noi, dacă noi nu putem înjura sau țipi, măcar s-o facă alții în locul nostru. Violența s-a asociat întotdeauna — sub o formă sau alta — cu lășitatea. Chiar și omeni cei mai fragili și mai delicați ascund unora o mare admirație pentru violență. Adeseori violența se confundă cu vitalitatea și curajul în fața vieții. Aplauzele care însoțesc „bătăile” din filme — e în mod sigur unul din cele mai triste peisaje umane. Un intelectual fin, trăit prin bibliotecă, imi mărturisise într-o seară: „N-am mai văzut un film cu împușcături și cadavre de două săptămîni... Dacă nu văd un cadavru și-o împușcătură nu mă simt om”. Ori, el era de o delicat, fără o împușcătură-două, viața l se parea serbădă. Violența fusese ridicată la rangul de „hermă sufletească”. Admirarea pentru violență e tot violență, o violență lașă care preferă să se manifeste prin intermediul altora.

Transformarea violenței în spectacol, în motive de distracție, deconectare și alte ineptii de acest gen — dovedește că mulți dintre noi primim încă superficial problema violenței. Violența nu se manifestă numai în crime, jafuri și violențe. Ea e coboară perid în straturile celei mai adînci ale conștiinței noastre. Ea se manifestă în sexualitate — sint bărbați care vorbesc despre dorința de a trăi cu o femeie cu ferocitatea cu care ar vrea s-o ucidă. Dacă nu reușesc s-o ucidă, măcar s-o pozeze... Violența se poate manifesta în lumea abstracțiilor, o idee falsă echivalează cu o crimă... Ea coboară și-n artă — mulți artiști s-au specializat în a furniza amatorilor senzații tari de care aceștia au nevoie... Asemenea artiști sint tot una cu bandiții de drumul mare — numai că — spre deosebire de ultimii — ei nu au nici un risc, după ce prapăduiesc crima mai primesc și drepturi de autor...

M-am gîndit adeseori observînd repulsia mea față de violență, dacă eu sint cunva o ființă fericită, scăpată prin cine știe ce intimplare de acest blestem... Mi-am dat seama că orora mea față de violență vine poate din faptul că eu sint o ființă estetică și mai puțin din candare. Violența mi se pare nu numai înfricoșătoare, ci și stupidă... Și nu numai stupidă ci și utopică. Nici o problemă nu se poate rezolva prin crimă... Au fost firi exaltate și irresponsabile care, cu vorbă despre „ingenuitatea crimei”. Ei socotau că violența e un drum spre cunoaștere... Lăsați asta-n pace — spuneau acești filozofi — ei ucîd ca să se poată cunoaște pe sine... Afirmatia nu e numai monstruoasă, este și falsă în același timp. Nici o crimă n-a arătat nîmănu chipul lui adevărat. Unde s-ar ajunge dacă toți oamenii și-ar face din crimă un mod de cunoaștere? Crima nu este o oglîndă în care putem să ne privim pentru a ne vedea așa cum simțim în realitate... Violența — mijloc de cunoaștere — cînd violența se strecoară în metafizică ca devine și monstruoasă... Violența n-are nici un scrupul în orba ei pornire. Nu se sfiește să ia de partea ei chiar și absolutul...

Orora mea față de violență e oare numai de ordin estetic? Ar însemna să mă denigrez înuți afirmînd că repulsia mea are doar rădăcini estetice... Totuși, aș vrea să încerc să văd mai adînc și mai exact raporturile mele cu violența...

Un anumit respect pentru viață, un respect spontan pentru care personal n-am nici un merit, m-a sfătuit întotdeauna să las viața să curgă: să nu cau să obțin nimic cu forța, să respect nu numai inteligența omului dar chiar și eroare lui... Pe undeva imaginea asta mi se pare, totuși, idilică... Chiar o asemenea ființă ingerească sî fie ea? Fără îndoială, nu. În ciuda ororaidei generoase și rezonabile, furia, o furie cumplită simt că mă înecă. Adeseori n-am nici o înțelegere pentru idelle altora, devin verde de minie cînd cineva îndrăznește să gîndească altfel decît mine. Convingerea absolută în justetea ideilor noastre tot violență se cheamă. Numai că, pe semne violența mea e mai ascunsă — mai săpînită... Ea s-a refugiat cu tot calabalacul pe planul gîndirii. Uneori violența mea se asociază c-un sentiment de echitate, de justifiie. „Eu pot să fiu violent... Eu am dreptate”. Confund minia cu adevărul, pentru că să pot bate și mai tare cu pumnul în masă. Chiar cînd nu se o torbă, chiar cînd nu comit nici un gest urit, unii oameni au impresia că prin intoleranța mea respir în jur violență. Nu trebuie doar să ne indignăm de violența altora — asta e doar cel mai ușor — trebuie să vedem și propria noastră violență.

Nicolae VELEA

Teodor MAZILU

MIRELA FILIMON

Ascuns

Te-ai ascuns în primăvară suflet ascuns, dar și-ai uitat ochii în pomi.

Te-ai ascuns în vară chip ascuns, dar și-ai uitat buzele în flori.

Te-ai ascuns în toamnă trup ascuns, dar și-ai uitat miinile-n vîi

Te-ai ascuns în iarnă fantomă ascunsă dar și-ai uitat gropa-n pămînt.

VALENTINA MOȚOC

Iubirea mea

La lîntînă noaptea cînd cerul cu stelele lui de foc e ca oriînd mai aproape de voi eu l-as putea sări strigatului drept în față.

Piatra pe care mă urmărește el stîns îl ridică cîntîndu-mi deasupra lîntînii. Din ochii mei nu a fost clipă să nu țîșnească văpaia iubirii.

Iubită soră

Ea o fost aici și ne-a văzut? Ori ea ne cunoștea de mult și nu ne-a intrerupt. Dacă cineva dintre noi o singură dată i-a trecut cu mina peste față și dacă s-au văzut cu adevărat din iubire prea mare nu s-au înspăimîntat.

O, ferite frate!

O ferite frate nu te apropia nu și în cit balsam de negru nominal mă culund. In curînd durerea îmi va înclina pleptul pleacă de aici răul morții mă prinde din urmă

ION MURGEANU

Vale

Mai mult decît mi-i dorul mai mult decît mi-i locul Mai sus ridic spînceana rămin mai jos nebun Ce gînd de veșnicie în carnea vieții sapă și cit o să mai saps neistovitul gînd?

ALEXEI RUDEANU

1.

Nu cred, repetă încăpățînat Alexander Longin, nu-mi pot permite să cred nici un cuvînt din toate vorbele astea răzlețe, aruncate în vînt — accentuă, adresîndu-se poate Femeii, poate Călăuzului —, mă auzi? Imbecil mizerabil! continuă el sentențios, privind patul de campanie și se apropie energic de pat și-l dezveli brutal pe individul înțepenit sub cearșaf.

Mortul era alb și avea ochii închiși, iar gura — foarte puțin întredeschisă — părea a unui care doarme somn greu, ca după beție. Alexander Longin își infundă mîinile în buzunare și rămase aplecat asupra mortului, așteptînd un răspuns, și prin stofa subțire a pantalonilor englezești se vedea cum își frînge agitat pumnii în buzunare. „Nu cred!” aproape că țîșnise, și sticla afumată a lămpii cu petrol mai zăngănea încă sub palaria de tablă, cînd Alexander Longin își trase mina dreaptă din buzunar și-l palmui fulgerător pe mort, pe amîndoi o brajii bine bărbierii, o dată cu palma și o dată cu dosul palmei, repetînd cu maxilarele înclinate, gîfîit, din ce în ce mai gutural: „Nu cred! Nu cred! Nu cred!”

Se auzea limpede tremurul lămpii pe lanțul ei ruginit, iar umbra lui Alexander Longin, încovoiată, se împreuna pe peretele galben cu profilul mortului, într-o sărutare de oameni beți, undeva sub un felinar de la periferie, cînd nimic nu tulbură liniștea gravă a nopții. Observînd alăturarea umbrelor pe perete, Femeia își holbă ochii, și pupilele ochilor ei crescuseră acoperînd aproape tot irisul și îngustîndu-l, iar capul i se avîntă înainte cu repeziune.

— Adu-ți lampa aici! ceru Alexander Longin. Călăuzul desprîse îndemînic lampa din cîrligul lanțului și, ferindu-și ochii de lumina gălbuie, începu să pășească nesigur pe scoarțele răvășite, apropiîndu-se de mort. Scoarțele erau aspre și noroiu uscat de pe pinza lor trosnea sub pașii Călăuzului, cum trosniseră, dinuineața, paiele risipite pe peronul pustiu al stației, cînd în urma trenului rămăsese numai țîrîitul egal al greierilor, sunetele acelea ale cîmpiei verzi sub soarele care incendia ierburile fără sfîrșit.

— Caută tu! îi șuiera Alexander Longin, poruncitor. Călăuzului la ureche, deși dimineața avusese și-o ezitare în glas („N-ai să-mi arăți tu nimic aici, dar nimic, și nici drumul cred că n-ai să-l mai știi!”), și Călăuzul cercetă obrazul livid, cu pielea întinsă, pe care palmele lui Alexander Longin nu se întipăriseră absolut de loc. Am spus: — Niciodată, și dacă-l tai acum cu cuțitul, nici sînge n-ai să vezi.

— Nu cred! vorbi iarăși răspicat Alexander Longin, virîndu-ne palmele roșii sub nas. Priviți! Am dat, în el ca-ntr-un sac. Caută! Călăuzul se sili să descopere vreo urmă pe obrazul mortului, aproape că-l atînese pe mort cu bărbia — într-atît de aproape îl isodea — și n-am gîndit că, dacă ar fi mîncat unul din ei înainte de asta ceapă sau praz, sau usturoi, celălalt ar fi trebuit să tresară ori să-și ferească obrazul. Dar mortul era demult țepăn, iar Călăuzul nu mîncase știam, decît ceai cu marmeladă — ceștile stăteau goale pe masă, și rămășițele marmeladei se-ntunecaseră la culoare, bătînd în cafeniu, acolo unde Femeia nu apăsase bine cirpa udă de spălat vase. Iar cînd Călăuzul scăpă lampa din mînă și sticla se sparse, și lumina se stîns, Femeia se dezmetici din amorfîre și scoase un țîpăt ascuțit, încît copilul începu să plîngă.

Odaia se umplu repede de zgomote, Alexander Longin pipăi cu degetele tocul ușii sau al ferestrei, să iasă afară. Călăuzul își pocnea buzunarele cu palma, căuțînd probabil chibrituri, și trei drumeți, cîți eram — inutili și neputincioși în odaia cufundată în beznă — stînjeneam cu mișcările noastre alergătura Femeii, iar ea încerca să se împartă între lampa ce trebuia aprinsă și copilul care striga, totul în foșnete și în sughițurile copilului și-n gustul fumului de petrol.

— Nu cred, mormăi nemulțumit Alexander Longin. Trebuie să se vadă ceva, un semn cit de mic, și hîrtia obșnuită rămîne sîfonată dacă o mototolești și-o întinzi după asta la loc, și am dat în el ca-ntr-un sac, trebuie să apară o vinățale. — Dar s-a rîcit de tot, domnule, îl intrerupse Femeia, poate dacă n-ai era cald simțea și el, cine știe... O să vedeți că era să-i crească mai tîrziu barba, da, și unghiile au să-i crească, și dacă l-ar dezgropa peste o săptămîna, pentru anchetă, aș putea foarte frumos să nici nu-l mai recunosc, ce, îl n-ai știe cineva pe aicea? Dar n-au să mai vină, știu sigur că nu am pe cine să aștept, cînd v-am văzut, dimineața, în gară, întii m-am speriat, dar cînd a-ți luat-o drept peste cîmp am știut că sînteți alții și am venit fără teamă acasă, aici acasă la mine, și asta mic nu se dumerise încă de ce nu-i răspundea el, răposatul. L-a crezut beat, da, conchise Femeia, și a-

Zorii înghețați

prinse un băț de chibrit, și în lumina lui slabă ochii copilului căutau mari și limpezi spre Alexander Longin — ca și cum l-ar fi fixat tot timpul prin întunericul desăvîrșit —, iar Alexander Longin avu o tresărire întîlnind privirea aceea hipnotică, de vieteală la pîndă, și smunci clanța, dar ușa nu se deschise.

Acum făceau toți și părea că fiecare se apropie furîșat de ceilalți, ne așteptam să tresărim la atingerea mîinilor unuia sau altuia, și ne întepenirăm în locurile noastre, pîndînd urma pașilor iuți ai Femeii: scoarțele adunate lîngă patul mortului, apoi de jur împrejurul mesei, ocind scunda scaunelor, căuțînd un obiect oarecare, iar cînd lumina se aprinse și-ncepu să crească înalt în odaie, ridicîndu-se pe pereti și dezvăluînd o multime de lucruri pe care nici unul dintre noi nu le observase pînă acum, Femeia nu se înfățișă cu tîmpul și aproape bine dispusă, și nemulțumirea de chipul ei limpede luminat putea să aducă și cu un zîmbet.

— Ședeți, zise.

2.

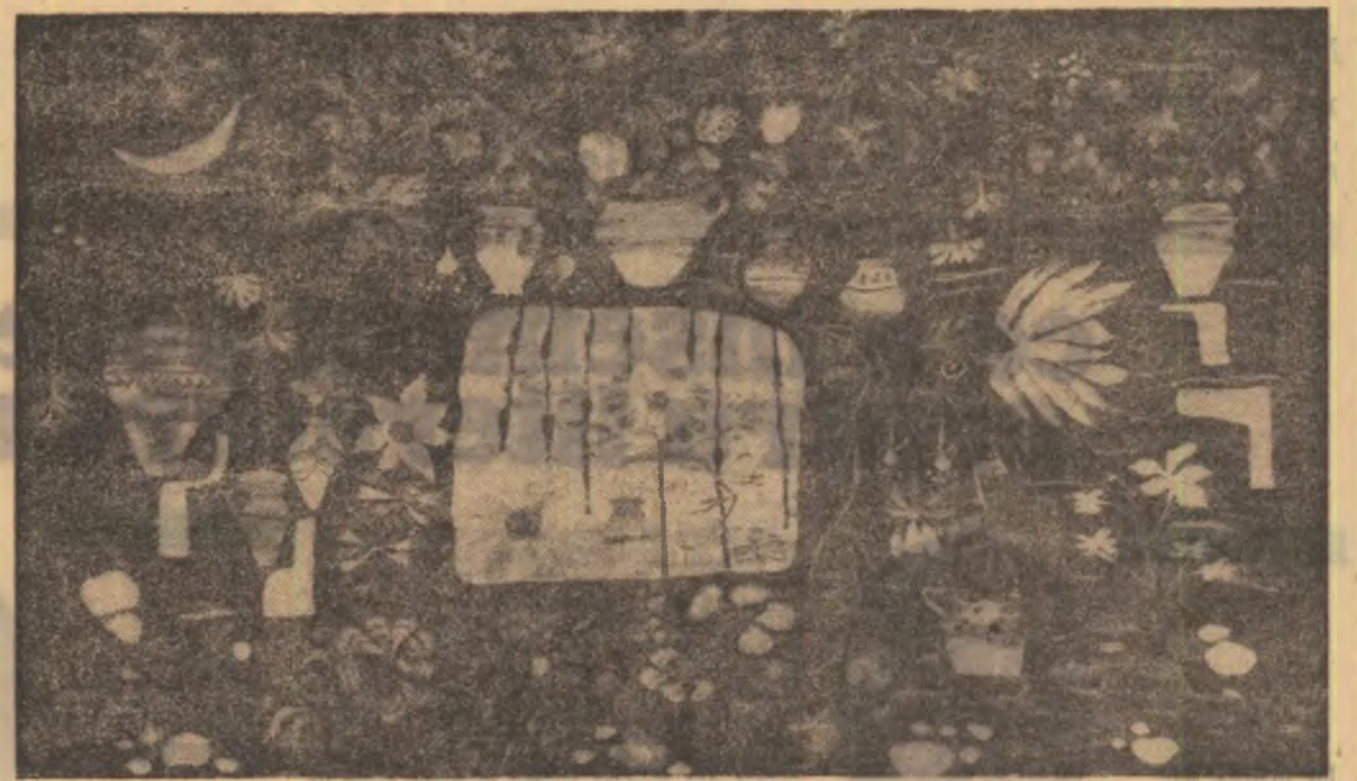
Pozițiile noastre ale tuturor a unu față de celălalt erau negreșit firești, exceptînd conul de umbră ce ne despartea de Femeie, niște țîpăci cu atît mai normale cu cit singurul cu adevărat străin continua să rămînuă copilul, cu plînsul lui caracteristic. În orice caz, Alexander Longin izbucise să cîștige încrederea deplină a Femeii — neverosimil, tocmai prin mijlocirea copilului — cînd, întorcîndu-se în odaie cu găleata plină de apă, îl ciufulise întii pe copil, răvășindu-i cîrionții gălbui, apoi îl dezmeti cu degetele reci burta goală, și copilul risese pînă-i dăduseră lacrimile de ris, iar Femeia primise ceremonios din mina străinului cana cu apă

pîn pe scaun și-și trăsese cozorocul pe ochi, iar celălalt o suduia foarte atent pe Femeie, care vorbi strîcat la-nceput, nimerînd cuvintele pe ghicite, și numai simțîndu-se examinată de Alexander Longin își coborî glasul și-l frînse, cum indoise mai înainte nuielele pentru foc, își frînse cu hotărîre cuvintele și prinse să le alăture răgușit.

— „Să nu-l faci, mi-să zis, că nu avem cum să-ncăpem trei oameni aici, Sarah, plîna nu ne mutăm într-o casă adevărată”, începu ea și vru să adauge ceva, dar glasul copilului o intrerupse: „Unde-ai stat, tată, atîta?!” și m-am cîzînit degeaba să descopăr pe fața copilului vreo urmă de viață. Adormise? Vorbise prin somn?

— Cu ce ai dres ceaiul? am intrbat-o, silîndu-mă să mă ridic de pe scaun, dar Călăuzul mormăi un fel de amenințare. „Nu-l enerva!” mă svertiză Alexander Longin, desenînd linii paralele în marmelada uscată de pe masă. „Nu-l enerva că sare în sus și răstoarnă tot muntele asta de lăzi!” mai zise Alexander Longin, iar Femeia risu cu toată gura — pentru prima dată în seara asta — și-l asigură că lăzile sînt legate cu sîrmă și bătute în cuie întrecălăt.

— Mereu îmi slujea numele și m-a botezat cu numele asta țigănesc numai în ciudă, ori poate a avut el una pe undeva, nu știu. Nu bănuiam încă nimic pe atunci, pe unde a mai umblat, cu cine a mai trăit, ce-a mai făcut el pe unde o fi fost altădată. Nici nu voia să-mi răspundă nimica, și nici nu l-am mai întrebant, pînă-n ajunul Crăciunului cînd ne-am întors cu camionul de la oraș. Am fost la film. Era o noapte strîcată, bolborosea apă-n fîntînă de-atîta ploaie, și pînă să ajung eu la ușă — cum săream printre pietroaie — a venit din urmă

TAPISERIE DE MIMI PODEANU

proaspătă, dintr-aceiași mină cu care Alexander Longin mîngiase copilul. Și ne așlam într-o cameră liniștită și luminoasă, și risul copilului — revărsat asupra fluturilor de noapte — dădea nopții acesteia o înfățișare de sărbătoare, iar cînd ridicarăm cămile în care Femeia ne turnase apă imbietașă, ne așteptam să ne vină în nări o aromă plăcută de vin. Dar am băut apă, și apa n-ai să parut mătăsoasă, iar cămile luate din mina Femeii miroseau la buza a busuioac.

Apoi apa prinse să sfiție în ceanul de tuci de pe sobă și băurăm cite o ceașcă de ceai fierbinte, în care Femeia puse niște ierburi uscate și boabe mici, culesse din floarea aceluorași ierburi. Beam ceai, iar copilul stătea nemîșcat în patul lui și privea fluturii în zborul lor dezordonat, și după felul cum începu să clipească, dea, ațîntînd cu privirile aripile lor rotitoare, știam că avea să adoarmă curînd Femeia văzu și ea cum dormita a-colo copilul, și-n clipa în care mi se prinse inexplicabil somnul am mai avut timp să observ un zîmbet rece și o lumină înghețată pe tot chipul ei.

Am încercat apoi să prînd cumva privirile Călăuzului și pe ale lui Alexander Longin, dar primul stătea țea-

și el, cu lanterna. Am urcat scara asta de lemn, ca pentru găini, și cînd am deschis prima ușă l-am găsit între uși pe asta cu burta goală, murdar ca o cioară și cu ochii sticliînd lupește. Avea numai o cămașă pe el, largă și lungă, și cămașa îl făcea și mai mic, iar picioarele le ținea unul peste altul, că era desculț, și-și împingea înainte burta umflată de prune. Ce-i mă? am strigat, mai speriată ca el, și nu-mi-a răspuns nimic, dar s-a proptit cu picioarele-n prag, ca un cățel prost. El, mîntuitul de răposat, l-a băgat lanterna în ochi și a strigat ca mine: „Ce-i, mă?!” dar și măi înspăimîntat, că știa ce era. Și deodată ce-l aud pe burțicos că zice: „Tată, unde ai stat alîta?” nervos și aspru, ca un om mare, și numai ochii îl arătau copil, că ridea la lanternă și nu se temea, al dracului, l-a recunoscut pe răposat după glas... — lungi cuvîntul Femeia și-și coborî vocea pînă la șoaptă și-l întrebă de Alexander Longin:

— Spuneți-mi dumneavoastră, că-i cunoașteți pe amîndoi, au adormit ori să le mai dau cite o ceașcă de ceai? — Și el?

ION MĂRGINEANU, ION LOTREANU

Sete de păcat...

păcatul nostru nu are stăpin s-a născut trîmsoș sub Carul Mare — stea cu cearcăne de lin

greierii și-au lăcut în el ălcuș și se rup cu apele elnd bat boiștea în pesti bărbat

să nu lăsăm să-l secească vreo brumă nu-i soare mai înalt decît ualîndu-l cu bucurii și lacrimi împreună

Azi...

azi mi-e închisă mina nu vrea să se primească s-a prăbușit o cale prin ridurile reci sărutul e olog cu întrebări prea joase și îl astupă noaptea prin care nu-l petrece

se-ngrașă într-o parte ultiarea-n ochiul sting și umerii sînt țărnuți pe care calcă vîntul îndepărtînd în alge oaza de teciaraă pe care n-o mai joacă în clopote cuvîntul

azi drumurile-n palme sînt false horoscoape și nu știu cum arată nici lacrima căruntă de dincolo de pașii ce seamănă la greieri în trecerea-ți zîgîrciță de iarbă arec măruntă

Lied in gri

Tropical inseninat pe șale Calul sur se uită în oglindă Și în loc de umbra coamei sale vede corbi lipiți de așii de ghindă

Cu amnarul rece din copilă Mă atînge pînă cînd tresar Treacem prin oglinda aburită Supli de raza cercului polar.

Lied cu prînz

Cu țaja jumătate plînsă La malul unei mări străine Cerșea un prînz mețuze. Însă Cu creță neagră pe vitrine

Natau corali cu disperare O frază dintr-un text dedus „avem nisip și-n ape sare dar jumătăți de lacrimi nu-s”.

FLORU MIHĂESCU

Concert

de muzică ușoară

Interiorul era ca o fotografie mișcată, chitara-ntrunzea în mina pagină. Ca-ntr-un ghioc bănuiam cum s-arată somnului ascuns în lîntînă.

Mă gîndeam la o heraldică nouă pe pietre crescute cu pruncii-n spinar și era țîrziu și auzeam cum plouă un saxofon pe cărămizi solare.

Îmbătrînea în gura femeii o melodie la modă, ritmul nebun murea spînzurat pe pereti. Numai privirea mea răutăcios-încomadă te căuta prim-prejurul acoperit cu bureți.

Navamalica

Cerul curgea ca un șarpe și tu mi-ai arătat o gleză amară. Numele tău mă traversa nelegluit.

Evantaiul acela cu șapte blesteme mi-a azvirilit lumina la cîini și graiul mi l-a smuls ca pe o fiară spurcată.

Dar numele tău niciodată nu va muri pentru că ne vom întîlni dincolo de evantaiul cu șapte blesteme.

ION TRANDAFIR

Stampă

Se dezmoțeste cerul în cuvînt cît arde bradul nîns ca o fecioară; de ce să fac zăpăzii jurămînt cu-n verde care știu c-o să mă doară?

Alară pinza timpului mă lura, dar unde? în ce ochi alunecos? cînd urși dom cu cetina la gură și muntele ajunge pîn la os.

Imi lasă cornul cerbului țesut pe locul armel, liniște în coapsă și pasărea ulciorului de lut mă vindecă de alb ca o nedeapsă.

Zbor pe lumină

Timpul braziilor — arcadă, ține-un suflet de zăpadă; Uși l săgeata neajunsă a mișcat în sînge-o frunză.

Trage săbii și paltale miera clipelor la vale și se cîlîină sub mal coama veștedă de cal.

Nici o platră nu-i de vină că dau zborul pe lumină, fluturii galbeni de arnici cînd se crapă timpu-n bici.

Reazimă ursoaice slabe cerul negru între labe, să scape de vîrcolaci taina lumii pe sub țag.

Stea căzută fără leac pe agor de om sărac: apa ochiului în prund — miel abia fătat și-l lînd.

Cîntec

Tot știu să trag o punte din cocoare cînd rugii mai scurte am de străbătut; roștește-mă-n arcada migrațoare sub brazii care încă n-au creșut.

Și lasă-mi nerăbdarea într-o formă de lezburil vicliale după ploa, să ocratesc țîrziul din cuvinte cu lemn de stea, cu ram de amîndoi.

Cit mai rămin în cîntec să destieric un rest încet din pasărea pierdută, auzul, mai departe de-ntuneric, ca pe o luminare mă-împrumută.

CORNELIU VADIM TUDOR

Poem de'rai

tu șiil; în năli cum tramură duhoarea de maldăr ars de trunze și de mil răchitele cum fagăbia sub gușteri, blind luate în răspăr de-un vînt sătul acestor lucruri fără de prihană tu li te dai și li te îei pe rînd cu-aceiași gest cu care lîindu-ți foame nu doar mîninci, ci te surprinzi mîncînd

căzu lepădatul din cuib, iar acolo în locul pe unde s-a scurs spre pămînt o flacără ruptă părușe, nu aer, laringe cu plîsă de cancer, și strîmt el, singur rămas nepătat, în cădere a tros peste sine incendiul sîrînt — cum gura soldatului mort, rugăciunea cum sîngele, trupul din care-a pornit

și noi iubind l acesteia lîind spuse vesmintele de în ne-ou mai rămas zîvntarea abur limpede de smirna, sub răsularoa unui șarpe gras neștiutor de cite se întîmplă nici zodie sub care stăm, sătui, nici nouă și nici lui... sau poate nouă și niciodată lui, sau noate lui

ai zilei

— Atunci ne-am certat. Atunci i-a venit lui prima dată ceva, că toată noaptea m-a sugrumat în așternut, și mi-a fost greață de el și de Sarah, am înțeles eu cine era. Sarah. Când s-a dezmeticit, l-am rugat să mi vorbească ceva despre ea. S-a uitat la mine năuc și a rîs, a cerut să-i dau o cană de apă — chiar asta, crăpată — și mi-a spus un lucru din care sigur am înțeles eu că i-a venit ceva rău în noaptea aia : „ Sarah, a zis, tu nu ești întreagă la minte, frumoasă ! Pe tine te supără capra. Ai tu suflet bun, dar nu ești întreagă la cap”. Spală-te pe ochi, l-am amăgit, și-ți fac ceva de mincare și-ți dăm pe urmă ceva și astuialt cu burta goală, dar așa-i că-mi spui despre aia ?

— Îmi vine părul în ochi, zise deodată copilul. Să-mi-l tai, zise, și, mi-am mișcat ochii să văd ce face copilul în pat, dar patul era gol și cearceaful bine netezit nu păstra urma cuiva care ar fi dormit acolo.

— În dimineața aia, spuse speriată Femeia, s-a spălat el prima dată în fîntină, și-a dat drumul pe lanț și s-a spălat acolo, cu un picior pe găleată și unul pe ghid, și s-a suiat înapoi singur, ținîndu-se tot de lanț. A intrat iute în casă și a umplut casa de frig, s-a sters pe-nțelețe și l-a sărutat pe ăsta cu burta goală, și cînd i-am dat ceaiul și marmelada a zis : „Tu îl cunoști pe Nicolai — ăla cu caprele. Nicolai îmi promise o capră și zice s-o iau de la el cînd o să-i dau banii. Fac rost de bani și mă duc după ea, și Nicolai îmi spune că a dat capra lui Nichita, că s-au înțeles la un preț mult bun. Eu îl injur pe Nicolai și-l aturicesc pe Nichita, că mi-au dat peste cap țigul, nu am nimic cu capra. Ție de ce ți-e ciudă pe capră, Sarah ?” Și și-a băut ceaiul și a plecat, că-n dimineața aia Dunarea se vedea din podul șoproșului. Cînd nu se vedea, puteam sta zile întregi împreună, unul lingă altul, și eu îi făceam de mincare iar el își dregea uneltele. Rar cînd se văd valurile din podul șoproșului, dar ce va spun eu, alți văzută sîr, ări azi dimineața, cînd v-am așezat finul pentru culcus. Atunci am rămas iar singură-n casă, dar îl aveam și pe ăsta cu burta goală și l-am înțeles, l-am spălat pe picioare cu petrosin și l-am tuns bine cu foarfeca împrejur, că-i venea părul în ochi, n-a cîrît de loc, și cînd i-am dat și lui un ceai cu marmeladă, m-a întrebat : „Tu cine ești ?” Chiar așa a zis bucurticol : „Tu cine ești ?” între două înghițături de ceai, îl bea hălpuv, tot ca un cătel, și avea botul uns pînă la urechi cu marmeladă, cred că a mincat atunci marmelada numai de Pastii, pe unde o fi trăit el. Și m-a scos din minți cit de prost putea fi să mă întrebe una ca asta, și l-am bătuț — nici nu s-a smiorcăit, se uita numai cînd dau în el, se uita să vadă dacă-i rămîn vinății pe picioare unde-l atingeam cu făcălețul — și m-am gîndit după asta la capra pe care a cumpărat-o Nichita. O fi cumpărat cu adevărat Nichita vreo capră de la nemernicul de Nicolai ? Sau cine luase capra care mi s-ar fi convenit nouă ? A trecut Anul Nou și au trecut sfinții din ianuarie și din februarie, s-a desprăvărit cam țirziu anul ăsta, dar n-am mai aflat nimic despre capră. Pe urmă, cu primăvara, i-am spus c-o să avem și noi unul pe-al nostru, și mi-a zis iar vorba lui de batjocură : „Sarah, să nu-l faci că nu avem cum pînă nu ne mutăm într-o casă adevărată”. Și-am vrut să-l scot, m-a dus la spital, mi-au făcut analizele și mi-au căutat acolo vreo boală — mă rugam la Dumnezeu să o am dar eram întreagă și n-aveam nimica. N-a vrut să-mi scoată nimenea, degeaba am încercat cu ăni, toți ziceau că ar fi caz de inchoisare. Ne-am întors acasă ca morți, ca bătuți în cap, și tot drumul m-am gîndit la capra aia a lui Nichita...

— N-ai avut o rindea să geluți patul ăsta al copilului ? o întreabă Alexander Longin.

— Se putea zgîrția pînă la sînge în scindurile astea crăpate și pline de așchii, își dădu părerea Alexander Longin.

— Fiindcă era prost, da ! ridică tonul Femeia. I-am spus, și el a știut, dar m-a crezut neroadă. Cu asta a greșit el cel mai mult față de mine, că m-a crezut neroadă... ofta Femeia cu amarăciune, cu aca amarăciune mărunță care se așterne pe chipul femeilor cînd li se arde în cratiță un sos oarecare. Rindea ? Nu l-am văzut niciodată să umble în mină cu vreo rindea.

Lampa se stînce încet-încet, pe măsură ce filtrul absorbea ultimele picături de petrol, și în semioșcutărea oclăii îmi defilau prin fața ochilor cizmele Călăuzului și bocancii țintuiți ai lui Alexander Longin. apoi amîndoi mă urcară pe ceva și mă legănară ieșind în curte. Îndreptîndu-ne spre șoproș, după ce Femeia mai scoase altă găleată de apă din fîntină, lipînd iute spre casă vîrsînd apa din găleata preaplină, în curtea

puștie nu se mai auzi nimic. Din cîmpie ne impresură țîriitul egal al greierilor, iar finul din pod mirosea a șoareci de cîmp.

3.

Poate că pe toți trei ne-a cuprins somnul deodată, ori rătăceam încă în beznă între gara lăsată departe, în urmă, și șoproșul acesta pe neașteptate răsărit dintre ierburi, cînd cei doi coborîră șerpește pe scară și prin ograda filii rece o umbră albă, înaltă, apoi am auzit scara vealată trosnînd — „ca pentru găini” — și zăvorul alunecă scîrînd, descoperînd ușa, iar umbra se topi înăuntru.

Parcă prindea să se lumineze de ziua, ori poate răsărise la celălalt capăt al șoproșului luna, cînd Alexander Longin mormîi ceva, își răscolii buzunarele pantalonilor așezați pe dungă pe-o grindă, își aprinse și el țigara și zise cu superioritate :

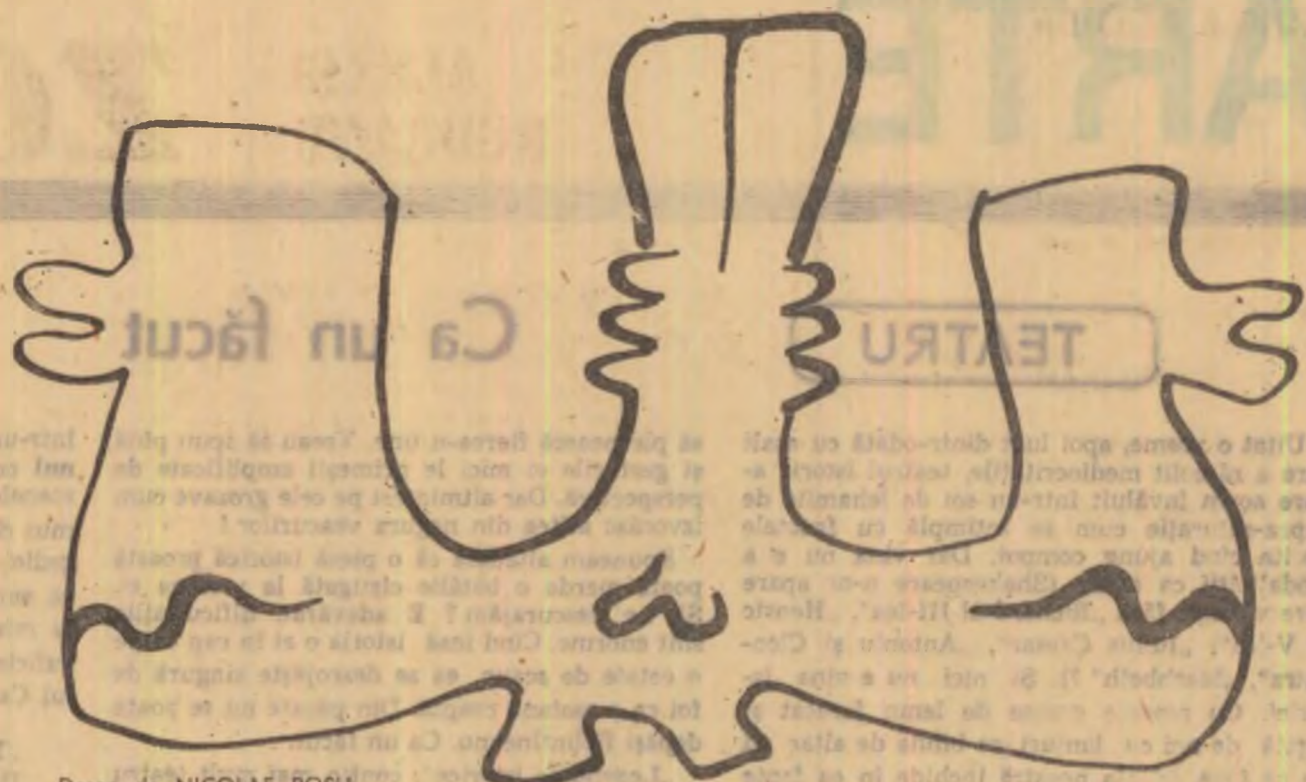
— A crezut-o cam proastă, e-adevărat. Nu s-a așteptat la una ca asta, dar dacă ar fi știut locul din timp, s-ar fi dus mai repede să-l dezgroape. Așa au trecut două luni, și cînd a găsit locul, vulpile mincaseră aproape totul. A adunat oasele fără să-și dea seama că vulpile puteau fi turbate, nici n-a bănuț, și s-a zgîrțiat poate în vreau oscior, sau ce-a făcut, niciodată nu se știe exact perioada de incubație. Miine plec înapoi. Dumitale îți plătesc totul, dar să mă conduci pînă la gară.

— În regulă, răspuse slugarnic Călăuzul. Este un tren la amiază.

— Stupid, conchise Alexander Longin. Dacă lăsar lădița acolo, vulpile ar fi ros pînă la urmă și oasele, și nu s-ar fi știut nimic, niciodată.

Acum ziua venise cu adevărat și în răcoarea cîmpiei doar niște păsări se atzeau țîpid, departe-departe. Cîmpia ni se înfățișa din pod frînt, și Alexander Longin respira egal, credeam că s-dormise, iar Călăuzul, întorcîndu-se, se ștersse îndelung pe miini cu un șomoiog de fin, cum fac șoferii curîndu-și degetele, după ce isprăvesc o pană oarecare în drum deschis.

— A zis că nimeni n-o crede — îmi șopti confidential Călăuzul — că a dus lădița undeva la raion, dar n-au vrut s-o asculte, și cînd a ajuns în audiență la un comandant, cred că minte, că nu știe ce comandant era, zice că cineva i-a furt lădița din coridor, unde o lăsase pe-o bancă. Auzi, că ar fi fost pe-acolo niște zugrăvi care vopseau biroul comandantului. Și-acum umblă, de citeva luni să i se dea o hirtie, nici ea nu știe pentru ce, și zice că a trimis scrisori în toate părțile, și că să fie sigură că primește răspuns, le-a iscalit „o anonimă”. Mi-a venit să vărs acolo tot ceaiul cînd am dat cu ochii de lăzile celelate de marmeladă, scupă Călăuzul, un morman de lazi pînă-n pod, iar Alexander Longin exclamă :

Desen de NICOLAE ROȘU

— Ia batista ! indignat, ofensat.

Fumam iarăși cîteștrei, suflînd fumul spre acoperișul crăpat. Privind bucata de cîmpie care ni se înfățișa din pod, descoperîm și în ograda ceață involburîndu-se în jurul fîntinii.

— Eram sigur, zise brusc Alexander Longin, reproșîndu-ne ceva foarte grav. Altfel nu se poate imagina, m-am convins, dar mă-ntorc chiar astăzi, deși mi-am dorit extraordinar să ajung aici. E prea mult pentru mine să-mi fac din asta o strălucită carieră : prea e chiar norocul, și-ași avea mult timp impresia unui succes nemuncit. Am să mă-ntorc iarăși fără glorie în orașul în care de-așteia ori tot fără glorie m-am întors, dar e mai bine așa, mult mai bine, nimeni nu știe și-a aprecieze corect cînd îi scapă stupid printre degete. Acum o las singur și va fi prima mea minciună, o minciună incintătoare de la care cu adevărat pot să pornesc mai departe și să mă-ntorc după pofta inimii de unde-am pornit, cînd am venit aici.

— Care ? întreabă lingușitor Călăuzul.

Coborînd scara, mi-am ferit cu atenție degetele de așchii. Din mijlocul curții, dintre pietrele ude presărate în jurul fîntinii, podul șoproșului se desena estonipat în ceață și arăta pleostit și mai scund decît în ajun. Aveam de făcut încă patru-cinci pași pînă la scara „ca pentru găini”. Ceața se îngroșă, și în clipa în care mă răuceam pe călcie, am văzut un abur subțire ridicîndu-se din fîntină.

Iarna, 1969-1970

GHEORGHE ISTRATE

Asnoapte steaua a dat semn...

Bucură-te, femeia mea !
Asnoapte steaua a dat semn :
A lepadat din gheară
Găurește de lumină —
Folen, divin păstrat
Anume pentru-mprunarea noastră !

Forestrele singure s-au deschis
Și încă o umbră va locui cu noi
Pînă la lacerea cealaltă a nopții
Cînd ne vom împării așternutul
Și clipa de-ocum cu hîrnicie lăudîndu-ne
Dobitoacelor care ne încălzesc
Pe dinatara odala...

Așa dar, bucură-te, femeia mea !
Singele nostru muritor
Primește cu silicinea și candoaere
Lămpile cerului mulate
În lumina pe care-o vom bateza
Cu numele nostru de țipină —

Pe care pămîntul îl va suna
În miezul lui înfricoșat și uriaș...

Valea plîngerii

Au, cine oare m-a pus
Paznic
La gura acestui animal îmens
Domînd întîns pe căprioii pămîntului ?

Doar eu și-un gînd
— Un turu de ceață
Prin care-adeoseori se-arată
Un ochi nălucitor —
Mai priveghem sub lămpile acestor fluturi
Purtători de sevă galbenă.

Stau singur potrivindu-mi tăpîle
În urmele uscate pierdute de vreun zeu
bătrîn

Și-n taină chipul mi se-adună
Pe-o mască-nhorată de presiștire,
Pe cînd stînuș cîmpiei
Înnumără primejdiiile și tîde
Rolîndu-și degetul pedepsitor
Prin apa surdă.

O, Valea cu răsulătorile sparte
E-un animal cu ochiul uriaș
În care se sculîndă înghețate
Priveliștile lumii.

Pe umerii și genunchii mei scursi
Din ceara rugătoare
Curge uleiul sfînt
Și umbrele cerului.
Au, cine, oare, m-a pus
Paznic aici, la răsulătorile Văii ?
Buza răzvrătită împinge cuvîntul,
Îl leapădă și-l scupă,
Gîndul renunță să rabde și iese
În gura veacului
Și strigă...

NICOLAE COMĂNESCU

Enoh

Cuprinse bătrîniul tauu toată privirea
De la început epistola tul vestfe moarte
Și curajos s-au lăcut moarte în osul
Cel fără vestire și neadevăr

Și au adus în cînstire pe fiul său
Și el o intrat temul pe poarta din spate
Și a zis sint fratele nu fiul

Deodată a început să elnte duhul păstorului
Apăsînd cu timpla pe zîua a șaptea
Iar duhul păstorului n-a mai vrut singe
Și ochiul său s-a retras plicăsit

Te pot ocoli...

Te pot ocoli și de această dată
Cu un atrăgător suris
Marie o cerbieră părăsește
Chipul tău și vino neslîrjit
Acoperînd cu glasul mecanic
Închippuirea acestei peșteri
Din care mă redau nocturn și diavol
Unul coplîresc spectacol
O și acum pe pleptul tău
Vor năvăli carnavaleșii insecte
Și salutîndu-și umbra de abia
Țirziu vor înțelege moarte
Pe unde trece drum ocularial
În pas cu pasul tău neprelăcut
Prin toamna cerbilor de doamnă ajută
Cînd sulera în pînza de licheni.

GABRIELA GHEORGHIU

Dureri

Toate durerile tale
Mî se cuvîc chiar dacă
Luminile se pierd în
Marea întîmplătoare

Toate durerile lumii
Nu pot să ascundă
Clipe necunoscut care
Vor veni ca boarea unei

Dimineții insorite. Simplu
Trec uneori ceteleși mari
Dureri peste cele mai umile
Ființe. Nu putem bănuți

Lumea păsărilor trece
neobservată
Neobservată... nici tu

Nu ai de ales între
Izvorul care nu țî-a

Fost dat și puterea
De a muri de disperare că
Nu te-a alstat
Pămîntul și luna.

Într-o altă venire
Cînd totul țî-era
cunoscut. Nu te-a
Alstat oceanul de la

Răsărit și nu te-au
Alstat, pustiurile, astfel
Că luminile tale
Mie mi se cuvîc chiar

Dacă durerile se pierd
încă în
Marea întîmplare...

Flacăra

Eu stau în afara mea
Deaparte, lăra să întreb
Ce voi face după inviere
Și aici e apa.

Ah, aici e marea
Și izvorul ! El mă cheamă !
Iubeam o altă iubire
Și muream de dragoste

Pentru o altă dragoste,
cîzînd

Într-o ardere
Uriașă, nebănuță,
Necunoscută, neșarmurită,

Neîntîlnită, neghiobă...
Necentenită...

Flacăra năștea
Flacăra...

Care ascunde ura...
Și tu nu vezi. Nu simți,
Decît vopăia care
Mistue. Și eu stau

În afara mea
Deaparte, cînd în mine
E ura și moartea
Și radul care este tot moarte

Pentru astrul tău potrivit,
Eu tac pentru că știu că
Te amăgesc, te mint
Pentru două vieți și apoi,
plec,

Pentru totdeauna...
Pentru că acolo e apa,
Acolo e marea și izvorul
Și ele mă cheamă.

MIHAELA HAȘEGANU

Ani morți

Am uitat de mult zborul albastru al
pescărușilor.
O-i, oi ; b-o-i, boi.
Rinjetul camerelor fără suflet este același
în toată lumea.

„Și mai cred în dragoste numai pentru că
o cîntă Aznavour.
Aș vrea să-mi scot rochia albă
și să merg desculță prin ploaie.
Cine vine cu mine peste bariera timpului ?

Fac cînstă cu o amendă !
Și măcar de-aș putea
În noroiul tratareilor, să păstrez
camelia nevinsăvîrte,
și s-o așez pe altarul
țîntrețelor noastre nărlărite !

Refuz

Refuz cu o conștientă încăpălinare
ceea ce alții numesc experiență.
Chiar dacă mă voi da cu capul de ziduri
și chiar dacă-mi voi singera picioarele de
spiniu vieții,

nu-mi voi pune niciodată ochelarii
de nas,
să rostesc superior și absurd :
„Așteaptă doar, să mai crești !...”
Și oricare-mi vor fi patimile,

voi continua să cred că oamenii sint buni,
că există iubire
și că primăvara invie totul.

Prefer viițăoia locului,
dacă acesta este prețul strălucirii,
și voi întînde mina spre ea.

LAURENȚIU CĂRSTEAN

Precum nemărginirea de o clipă

precum nemărginirea de o clipă o albul
imn,
al nopții închipuînd mult așteptata vindecare
de sine prin cîntîngul de șerpi temători
treceam
răstogolite de o moarte frumoasă
se poate pleca (mi-au spus ei) și doar
prima
aară călătoria te va fi fără întoarcere — ca
un plîșet — și doar prima aară
îngenunchînd
în aripa albă a visului tău
pe cînd necunoscuți preoții luminii
înalțau ca pe o rugăciune
lacrima așezată în miozănape

Dacă prin somn...

dacă indurerat mă întorc pînă unde
sub clăpotele pădurii ascultam amiază
urcînd spre amiază
o dată m-aș întoarce îndurată
unde ochiul meu lacrimase de liniștea
tăine
dacă în somn ai veni tu și întînzîndu-mi
mina m-ai conduce prin acele amurguri
de aur
arătîndu-mi pîrgulețele fructe din grădina
tatălui tău
o dată în somn ai veni tu
și dacă prin somn ai veni tu
aprinzînd țirave luminării
la căpătîiul suterizilor aștri.

EMIL CIURARU

Oglinzi

După ce-am simțit
gustul plîni
am început să privesc în oglînză.

În ogînda coplăriei
vedeam
raze-argintate
din jocuri naive
lăstate.

Apoi am schimbat ogînda
cu ogînda țîneretii
și eram țînr
ia miini țîneam
cîmpie și muntii,
iar luna venise pe-un lîmăr
pe cel drept
pe cel stîng
nu mai țîa minte.

De la un timp privesc
în ogînză pătrata, rotunda...
Ciudată țîre
tatul devine simțire
revărsată în doruri
de frunza, de nori.

Cînd mă voi îndrepta
spre eterna tăcere,
voi prîvi în ogînda durerii
și voi li, desigur, durere.

Venire pe dor

Dorul meu vine
prin aripi din satul natal,
prin zîmbetul mamei și-al sorei,
prin dajna revărsată-n caval,
prin sunetul pașilor horei.

Dorul meu vine
prin albastrul pupilelor tale,
prin lacrima cascadei încrustate,
prin cîntecul nătramei dintii
născut după miezul de noapte.

Dorul meu vine
prin cumpăna-n zidire,
prin sârbătoarea cu gura-nclășată,
prin pierderea clipei
de nimeni redată.

Plecarea mamei

Tăcută
în singurătate
își luase

TEATRU

Ca un făcut

Uit at o vreme, apoi luat dintr-odată cu asalt care a răscolit mediocritățile, teatrul istoric apare acum învăluit într-un soi de lehamite de supra-saturație cum se întâmplă cu fructele oprite când ajung compot. Dar vina nu e a modalității ca atare. (Shakespeare n-ar apare oare vitregit fără „Richard al III-lea”, „Henric al V-lea”, „Iulius Caesar”, „Antoniu și Cleopatra”, „Mechbeth”? Și nici nu e vina istoriei. Cu scoarțe groase de lemn ferecat și legată de noi cu lanțuri, ca biblia de altar să nu se fure, istoria noastră încheie în ea fapte tari în stare să taie răsufierea oricărui autor. Când istoria îți face un bau-bau, te poți speria

să plesnească fierea-n tine. Vreau să spun pină și gesturile ei mici le primești amplificate de perspectivă. Dar altminteri pe cele grozave cum izvorăsc atâtea din negura veacurilor!

Spuneam altădată că o piesă istorică proastă poate pierde o bătălie cîștigată la vremea ei. Să ne descurajăm? E adevărat, dificultățile sînt enorme. Cînd însă istoria o ai în cap ca pe o cetate de scaun, ea se descojește singură de foi ca o castană coaptă. Din păcate nu se poate depăși Bolintineanu. Ca un făcut.

„Legende istorice”, conțin mai mult teatru — să observăm — decît multe din piesele compuse de atunci încoace. Bolintineanu scriind

într-un moment de elan patriotic a dibuit tonul cu o intuiție de mare poet, luînd floarea scenelor frumoase și a faptelor de vitejie. Camus distregea două epoci mari în evoluția tragediei: teatrul antic și cel al Renașterii, spunînd că am putea „trage nădejde” ca epoca noastră să reinvie tragedia. În istoria veche există suficiente fapte care să alimenteze speranța lui Camus.

„Nu vă urez viață, căpitanii mei, Dimpotrivă, moarte, iată ce vă cei”.

Marin SORESCU

TELEVIZIUNE

Sfinte Sisoe!

Alții poate nu greșesc, au poate o existență consecvență, ferită de erori. Noi, însă, ne-am înșelat de mai multe ori în viață (vezi cazul Rocabole, vezi Moara de pe Pad), dar de fiecare dată am avut tîria să ieșim în față spre a ne recunoaște păcatele. Ceea ce, cu tristețe, vom face și acum.

Crezusem mai de mult că, în sfîrșit, noi am descoperit absolutul. Că am pus mîna pe el (ca și cum absolutul e la îndemîna oricui, ca și cum el ar umbra brambura pe străzi, doar-doar l-o ghici cineva). Firi naive, prea increzătoare, nepregătite, desigur, pentru loviturile de mai trziu ale vieții. Și am consemnat descoperirea noastră cu litere de-o șchioapă.

Era vorba de-o emisiune de varietăți, ce-i drept, foarte precară. Credeam atunci că mai jos decît altă nu se poate coborî. Se poate, dragii noștri cititori, se poate!

De acest adesea ne-am conștientizat duminică 13 septembrie, cu ocazia parodiei Minunile Sfîntului Sisoe.

Ceva mai prost nu s-a văzut în ultimii 10 ani și, sperăm, nu se va mai vedea (de altfel, ar fi și foarte dificil), nici la noi și nici aiurea, pe alte continente.

Cu aceste parodii ușor se poate cîștiga orice festival ipotetic al filmelor execrabile de scurt sau de lung metraj. Nu are importanță. Indiferent unde, indiferent cum, mergem la sigur.

Puteam fi înștițiți. Cînd se va ivi prilejul, scoatem jucăria din raftul ei și-o lansăm pe piață. Cu ochii holbați vor rămîne toți, fie ei competitori, fie ei membri ai juriului. De unde și propunerea mea de a decretă emisiunea în cauză drept monument al naturii, iar pe realizatorul ei principal (text + regie) alt monument al naturii. Astfel, de acum înainte, în această privință, a monumentelor naturii, vom sta excelent.

Ce o fi urmărit Marin Traian, abilitul regizor și ingeniul constructor de anecdote, e un mister și mister va rămîne foarte mult timp. Probabil dînsul dorea peste măsură să dea o grea lovitură misticismului, și, profitînd de ocazie, să mai producă și nițică bună dispoziție în rîndul telespectatorilor și al familiilor lor.

Trebuie să-i aducem la cu-

noștință „realizatorului”, cîi misticismul nu s-a prea sinchisit de producția sa, iar buna dispoziție a lipsit cu desăvîrșire. În cadrul emisiunii vizionate, am avut parte doar de un derbedeu de duzină, un escroc de slabă calitate, care debita cele mai incredibile ineptii. Dînsul era Sfîntul Sisoe parodiat de Marin Traian. Vulgar ca ultimul analfabet, s-a prezentat lamentabil, în cadrul celui mai vulgar emisiuni posibile.

Priveam uluiți, înlemniți și, de ce să ne ascundem, umiliți. Prea își bateau joc de noi „realizatorii” parodiei.

Marin Traian a mai produs și alte pelicule, strălucită niciuna, dar chiar pină aici nu-l credeam în stare. I-a trebuit pesemne multă trudă, mult efort.

În timp de o oră, Sfîntul Sisoe i-a oferit prilejul „glumețului” regizor să prezinte o jalnică producție. Sperăm că un altul nu-i va mai da ocazia.

Din nefericire, în jocul acesta grotesc s-au lăsat angrenați și cîțiva actori talentați: Marin Moraru, Oglășanu, Trestian.

Epilogul scris de prețiosul dramaturg Tudor Mușatescu, evident de bună calitate, nu a putut salva nimic. Probabil că potențialele acestei execrabile emisiuni și-au închipuit că-și pot permite orice, dacă-să adăpostii de un nume prestigios. Pe generic a aprut: Minunile Sfîntului Sisoe, prelucrare și ecranizare după George Topîrcăanu de Marin Traian. Ni-mic de Topîrcăanu. Ne mirăm și ne întristează lipsa de scrupule cu care s-a lucrat. Numele lui Topîrcăanu nu trebuie astfel folosit.

Un alt regret ne mai manifestăm. Acela cu transmisia a avut loc în minunatele zile ale Festivalului „George Enescu”, festival care a fost redat cu deosebite eforturi și într-un mod admirabil de către televiziunea română. În timp ce pe programul 1 apărea șantajistul Sfînt Sisoe, pe celălalt canal se putea urmări un excepțional spectacol de operă: Faust, într-o excelentă distribuție: Crîlovici, Dan, Lărdășescu.

Puțin răbdare putea să existe. Dacă vrem neapărat să transmitem ceva lamentabil, cel puțin s-o facem mai discret.

Radu DUMITRU

FILM

O peliculă veștedă

Un prieten ne-a dus la cinematograful cutare de pe bulevard. hotărît să ne convingă de fapt că scăpaserăm un „film tare”: Intîlnirea.

Ce este Intîlnirea? Una din nenumăratele coproduții franco-italiene, cu excelente distribuții (reținem pe Annie Girardot și pe rarul actor Philippe Noiret), cu dialog bun, imagine plină de iscusință, fond muzical demn de atenție, regie atrasă de prestigiu (Jean Delannoy) și alte atracții.

Dar ce veștedă peliculă! Și enervant, mai cu seamă, este Jean Claude Pascal — a cărui figură amintește de un moțan căruia ne-ar face plăcere să-i dăm vînt de pe acoperiș. Pascal oferă exemplul tipic al „preactorului”, omul care te poate și învăța cum să faci cele mai obișnuite gesturi. Ne amintim de furorii a făcut el la Brașov cînd a lăsat pe snobi cu gura căscată aprinzîndu-și țigara (ce gest! ce rolunje! ce alu-

ră!, ce stăpînire a fiecărui mușchi!, etc, etc). Noi, ceilalți, mîngiem pe cap te miri ce copil și habar n-avem cum trebuie s-o facem. Și iată-l pe J.C. Pascal cum face el operația, cu atîta deplinătate că orice altă tentativă pare depășită.

Lășind exagerările la o parte, Pascal ne pare fastidiosul și veștedul interpret excesiv, preocupat nu de comunicare profundă a personajului ci de suma mișcărilor acestuia.

Acțiunea e complicată, trasă grațios de plete, cu mari scîncete morale, pe tema bine oboșită: săracii oameni bogați! Doamne, ce mai suferă familia miliardarului Kellermann de pe urma ticăloaselor avuții, și cum ajunge ea la crimă și după aia își dă seama ce păcătoasă este împrejurarea de a fi miliardar!

O peliculă veștedă, veștedă, veștedă!

Ilie CONSTANTIN

Doză parvata
Imaginere
„LAUTREAMONT”
de
TAȘCU GHEORGHIU

revista străină

INFOR-AUSTRIA. Buletinul cultural informativ (trîm. III) care apare la Viena anunță transformarea în casă memorială, într-un viitor apropiat, a locuinței marelui poet austriac Georg Trakl. Casa din Salzburg în care azi locuiește sora poetului a rămas neschimbată.

Premiul Georg Trakl (30.000 de șilingi) a fost atribuit anul acesta lui Max Hölzer, scriitor născut la Graz și care în momentul de față trăiește la Paris.

LE FIGARO LITTÉRAIRE (7-13 sept. a.c.) Număr închinat în întregime memoriei lui François Mauriac. Reproducem din rubrica sa săptămînală „Bloc-notes”, alcătuită postum de redacție din fragmente ale unor însemnări scrise în ultimii ani, această emoționantă mărturie stăpînită de gîndul morții și de o exemplară conștiință profesională: „Mă neliniștește ușurința pe care o am de a-mi recăpăta speranța și de a mă așeza din nou la masa de lucru, în momentele cînd mă aflam în starea de suflă a credinciosului ce știe că dintr-o clipă într-alta o mîndrie se va lăsa pe umăr... Romanul întrerupt și pe care îl credeam mort se agită iarăși în mine și mă vîd în liniștea bătrînei mele case, scriind ca pe timpuri, cele patru pagini zilnice. „Dar ești nebun! Ești nebun!”, îmi repet, nemaigînd nici o putere asupra acestei tardive reînverziri. La urma urmelor însă poate că nu e nebunie, ci înfeptăciune să acționezi ca și cum ai avea înaintea ta, zăpăcit, întreg viitorul, spre a înfăptui visul minunat care este romanul ce-l porți în tine...”

POLONIA. În numărul de pe luna septembrie, revista lunară varșoviană adresează tuturor cititorilor săi — „simpatizanți sau inamici” — invitația de a participa la un concurs-sondaj intitulat: „Intîlniri cu istoria Poloniei”. Participanții la acest concurs pot trimite redacției indiferent ce material leagă de istoria Poloniei — fotografii, albume, documente de familie, lucrări literare, cîntece, impresii personale, de călătorie sau de lectură, schimburi de scrisori, amintiri din cel de-al doilea război mondial etc. Condiția esențială a concursului, dotat cu numeroase premii, este autenticitatea.

HEBDOMADARUL POLONEZ (3 sept. a.c.). La rubrica „Artă și cultură” — citim un articol interesant despre festivalul tradițional de muzică de la Duszniki, o stațiune termală, unde Chopin într-o zi din august 1826, venind la o cură de ape minerale, pe cînd avea 16 ani, a dat un concert care a făcut o impresie extraordinară asupra auditorilor. Rețeta spectacolului a fost destinată orfanilor unui muncitor care decedase subit. Din august 1946, în Polonia eliberată, an de an la Duszniki răsună muzica lui Chopin.

LES NOUVELLES LITTÉRAIRES (3 sept. a.c.) Reproduce pe prima pagină ultimul interviu al lui François Mauriac. Pe aceeași pagină întîlnim semnătura lui Montherlant sub titlul „Posteritatea e castă”. Articolul definește noțiunea de clasicism printr-o ruptură între operă și conștiința cititorului, cînd se presupune că opera este percepută. „Posteritatea nu numește clasice decît operele ale căror picanterii s-au pierdut sau a căror virulență s-a atenuat”. De unde, concluzia: „Autorii pe care nu vă momește decît succesul, porciți-vă cu toată îndrăzneala. Dacă vizați însă posteritatea, vorbiți despre acele lucruri cît mai puțin posibil!”.

a. b. c.

SPORT

Cerem un riguros control anti-țopîng

Miercuria cu patru victorii a fotbalului românesc este absolut fantastică. Parcă ne-am pregăti să renunțăm definitiv la fotbal, așa de bine ne-am comportat în competițiile europene. Cea mai imbucurătoare victorie este egalitatea pe care U.T.A. a realizat-o la Rotterdam în fața campioanei lumii intercluburi, Modestia formată de la Arad n-a tinut seama nici de bocetele cronicarilor, nici de faima adversarilor, și a făcut 1-1. Cine știe ce va urma, cine știe ce va fi în retur?! Doamne ferește de o răzbunare a olandezilor! Doamne ferește de îngimfarea celui modest! Deocamdată însă aplaudăm performanța arădănilor, puțin surprinși, și drept, dar nu surprinși de rezultat, ci de confirmarea încrederii noastre din ultima vreme în U.T.A.: stingura echipă românească în care jucătorii și antrenorul constituie o unitate. Jucătorii nu sînt mai buni decît antrenorul, antrenorul nu are idei mai multe decît fundașul-stînga. Fără a străluci — nici antrenorul și nici jucătorii — U.T.A. constituie exemplul întremător al unui just echilibru între ideea tactică și jucătorii care-o slujesc. Performanțele ei sînt în primul rînd ale acestui echilibru. Repetăm, U.T.A. nu este echipa noastră preferată. Dar un omagiu se cuvine antrenorului și jucătorilor care miercuri, la Rotterdam, s-au dovedit capabili de o bună stare morală.

Desigur, ne și face plăcere să căutăm nod în papură lui Eugen Barbu, dar de data asta ni se pare că domnia-sa a fost surprins într-un nou flagrant delict de vorbă-n vînt. Cititorii sînt rugați să-și aducă aminte ce bice a rotit Eugen Barbu asupra capetelor arădănilor, cînd aceștia au plecat la Moneasa să-și facă bruma de concediu. I-am atras atenția lui Eugen Barbu să nu fie rău și să nu se ridice atît de vehement împotriva concediului, atît ca idee cît și ca realizare practică. Tovarășul Barbu, nu și nu! Că de ce s-au dus arădănila la Moneasa, că iar o să ne

facă de ris, că să fie impachetați și trimiși la vedere publicului, că nu e bine, ba chiar mai mult, că e rău. Noi înșine propusesem, tangențial, niște destituirii la U.T.A. deși — pe linia optimismului care, așa cum afirmă Edgar Papu în unele articole ale sale, caracterizează poporul român, — nu observasem că dracul ar fi fost atît de negru. În ziua meciului, însă, Suplinitor a făcut trei pariuri cu trei cunoscuți scriitori contemporani în viață, susținînd d-lui că U.T.A. va scoate un meci nul la Rotterdam. Ceea ce se și întîmplă mai alaltăieri și ne bucurăm cu toții. Inșuși Eugen Barbu exclamă în Informația de joi cum că acesta ar fi un vis. Trecerea realității prozator în tabăra visului (cunoscută și sub numele conspirativ de onirism) se datorează deci lui Lerete și lui Florian Dumitrescu. Ne bucurăm că putem să spunem astăzi, cu toată gura, în plîntărea intuiției noastre: Nu, maeștre, dracul nu e atît de negru! Asta nu înseamnă că, de acum încolo, toți cei care-și vor petrece concediul la Moneasa vor face meci nul la Rotterdam. Simpla cazare la Moneasa nu rezolvă mare lucru. Mulți cetățeni și-au petrecut concediul la Moneasa și totuși n-au făcut 1-1 cu Fejenroed. Probabil că U.T.A. știe și ceva fotbal. Lucru pe care trebuia să-l observăm mai din vreme.

Echipa pe care conțîm noi cel mai mult, Steaua, a bătut la Lvov. Tătaru, din care făcusem caricatură, a marcat în minutul 88. Bravo! Dar putea și el să marcheze mai devreme. Ah, încăpățînarea!

Unversitatea Craiova a bătut și ea o echipă maghiară de nivel mediocru. Dar presa consideră victoria ol-

tenilor un fel de mizilic. De unde deducem că lucrează prea puțin olteni în presă, tovarășii.

Echipa formată din inițialele (P.A.O.K.), deci echipa din care n-au mai rămas decît inițialele, s-a purtat ca o liderită poposită printre ageamii. Dacă spectatori ar fi avut tot altă chef de scandal cît blejii greci, ar fi ieșit o bătăie cum numai în America Latină se mai întîmplă din cînd în cînd. Nefiind pe stadion, am urmărit la televizor fețele schimonosite ale oaspeților, căzîndu-se să explice — în limba greacă nouă — cum se zice cite ceva despre mamă, despre tată și despre celelalte... Remarcabil arbitrul întîlnirii, care nu s-a lăsat impresionat nici de limba greacă nouă, nici de temperamentul cam zălat al vorbitorilor. La Dinamo, eu sînt un sabotaj sistematic al jucătorilor împotriva antrenorului. Îi simt și declar că îl simt.

Delirul verbal continuă la Televiziunea Română. De la Ploiești vocea lui Mircea Radu Iacoban, de la București vocea lui Radu Urziceanu, — voci, voci, voci! Nebunie mare, un microfon în dreptul gurii unui crainic! E de înțeles deci un dezacord gramatical, dar parodiile de prost gust după poeziile lui Mihai Eminescu, făcute flegmatic de M. Radu Iacoban, ne-au scos din sărite. N-ar fi exclus să-l auzim pe crainic cîntînd, sau transmîtînd indicații gospodărești celor de acasă.

Așa cum în fotbal, în sporturi în general, s-a introdus un riguros control anti-țopîng, se impune la Televiziune un și mai riguros control anti-țopîng. Căci de la Topescu încep toate. Și totuși, el e cel mai bun. Nu cerem un control anti-țopescu ci un control anti-țopîng.

SUPLINITOR

duelul cu crinii

Frica de a uita

Die Angst zu vergessen... Ca niște umbre care — în întregimea lui gustosă și de o îmbătătoare cordialitate — nu vor mai lăsa niciodată soarele să ridă în valuri, m-au impresionat aceste cuvinte ale Anisei Koltz. Luxemburgheză, poeta se numără printre colaboratorii „Antologia” MASA TĂCERII. Dar cine ia în seamă și cit pe scriitorul unei țări mici, unui Ducat peste oamenii și oezările cărui, de sute de ani, armatele multor puteri au trecut în toate părțile, zăbind? Poate că de aceea și frica de a uita: „fiecăre își repetă moartea (de nenumărate ori) înaintea de a muri”. Nu fiindcă n-ai vrea s-o uiti, dar cum? Poți judeca aspru multe cusururi omenești. Frica, însă, nu. Dacă e și ea un cusur... După ce se instalează în tine, ea duce o existență ciudată, continuă și aparent discontinuă, care nu așteaptă lăcătura, ba chiar nostalgia carajului, și care poate avea scâmbieri ei de mândrie. Anise Koltz mărturisește: „Nu fac parte / din literatură Germaniei // ce-mi pasă / de politica lor / și de trecutul nebruit / Luxemburgul / a fost ocupat în 1940 / 1/2 din țară distrusă / 1/10 din populație deportată / și ucisă // n-ai existat serviciu militar obligator / țările învecinate cu noi / sint Franța și Belgia / vorbim zilnic 3 limbi / ca să fim înțeleși”. Iar în altă parte rezumă (e o definiție?) ceea ce s-ar chema Patrie: „Aici trăiesc / am drept la vot / și plătesc impozite”.

Am cunoscut-o, scrie în limba germană, pe Anise Koltz, acum 2 ani, la Mondorf, o stațiune băneo-climaterică de la granița cu Franța: deschizi porțile unei grădini și cînd ai trecut podișca, dintr-un pas, ai trecut pe teritoriul vecinilor. Ea organizează, nu știu dacă o mai face, aproape în fiecare an, acolo la Mondorf, cu sacrificii personale, entuziasm și insistență, un soi de întâlnire literară a poezilor din felurite țări — și este o mai autentică poeză decît multe surori și colege ale sale de literatură din literatură cu tradiții orgolioase. Dar ghinionul care urmărește cultura statelor mărunte își are preumătă intervenție sate.

La sfîrșitul anului trecut, primeam din partea ei un volum de peste 50 miniatură lirice: Den Tag vorgraben. Ce avertisment, să citești: „Ca să nu mintă / îmi biciuiesc / vorbele // vorbele mele-s / pietre / care vă lovesc // n-ai somn vorbele mele / vorbele mele-s cîini bătrîni”. Urechile îi trăiesc trupul „ca un iad”, iar să cunoască adîncimea apei, soarele este și el „un străvechi animal domestic”, „tu nu ești nimeni”, „nimeni nu vine”, cel ciudat e „altundeva”. Pe marginea versurilor Anisei Koltz s-ar putea improviza un eseu existențialist sau o diagramă a înstrăinării, a solitudinii, a demonetizării și decompoziției cuvintelor: „Cuvintele pot fi înlocuite”. Nu numai atât: cuvintele pot rămîne fără oameni, pustiți de orice nucleu și ipotetice, simplă lenjerie degradată, tînichele de întinerire: „Zăceau moartă sub mama / placenta mea trăia / ea a fost adaptată în locul meu / eu nu-s / eu / viața n-ai / viața / moartea nu e moartea / să nu mai vorbim despre asta”. Dacă nu dilat comentariile, dacă nu implic în aceste putine rînduri considerații critice, comparații și analize, este pentru a nu dezavantaja pregnanța unei poezii lapidare, care se pledează singură, întinzîndu-i cit mai amplă și mai rapidă ajungere la cunoștința cititorilor. De pildă, această fiolă de sarcasm și reducere umană, care-și pune pîlăria filozofului: „Copacul = un copac / iarba = iarbă / casa = o casă // poți verifica // copacul e din lemn / face frunze // îl ucide pe tăietorul de lemne / însuși e ars // iarba crește / întredăruită cu flori / ascunde cîmpuri de mine / e costia ca nutreț // o casă e din piatră și ciment / are-un acoperiș / adăpostește insecturi // se dărîmă // există animale minunate / care locuiesc în copac, în iarbă și-n casă”.

Am însă în față încă două cărți de-ale Anisei Koltz, acestea în ediție bilingvă (germană și franceză), apărute în 1970, una în Elveția și cealaltă în Belgia. Întîia — Nachachtung des Tages (respectiv Imitation du jour) e tradusă și tipărită de Henry Faguet, un om de peste 50 de ani, slăbuit, ironic, vîoi și întinos, care practica la Mondorf, în 1968, genul interogațiilor. La versiunea în franceză a celei de a doua (Vienne quelqu'un — Kâme doch jemand) autorea s-a bucurat de concursul a patru confrăți: Andrée Sondenkamp, Anne-Marie Keyels, Vahe Godel și René Menard o cărui primă soție era româncă. La începutul uneia din ultimele două cărți, Anise Koltz își făgăduie: „Tăiați-mi crîngile / relezați-mă în bucăți / păsările n-or înceta să-mi cînte / în rădăcini”. Ceea ce n-o oprește să constate însă, deși „Ziua poartă stele în gură”, că „Toate păsările sint cenușii”. Ba poeta își fabrică și un fel de circumstanțială suveică umană, „un punct în spațiu și timp”: pe domnul P. Ceva asemănător în parte cu un amestec de Monsieur Monsieur (Jean Tardieu), Plume (Henri Michaux) și... Zazie (Queneau). Personajul Anisei Koltz suspectează un univers fără sens, fără virilitate, fără angajări, unde nimeni nu mai girează nimic și-n care vorbele-s pleavă, materie scrumită și abandonată: „Domnul P nu știe ce e posibil / dar sigur e / că nimic nu-și imposibil // cînd spune adevărul / îl născocesc / cînd minte / se născocesc // el n-are nevoie de fapte / vrea cuvinte”. Și de îndată, atunci: „Imaginea coincide / cu lipsa de răspundere / a cuvintelor”.

Frica de a uita a Anisei Koltz e, în lumea contemporană, nu-nu cu o criză de conștiință, atît ar fi puțin, cit cu avertismentul. Și cu răspunderea.

Ion CARAION

Supralicitarea poeziei și clișeu originalității

Se face simțită o supralicitare a poeziei, însoțită de o supărătoare demagogie: scriu unii „Poetul” și „Poesia”, cu majusculă, arborează la tot pasul un aer hierofantic și un ton oracular. Ciudat e că aceste fașoane și pretenții la prerogativele unui sacerdotiu apar în serie, ca efect tocmai al unci secularizării și, deci, diluții a lirismului și, hierofania devine simplă boscare de lărmăruce.

Scrierea modernă a poeziei, sau, ca să folosesc un termen ce mă irită prin voia de care se bucură „scriitura” ei, permite plătitudinii și lipsei de substanță să se disimuleze sub o prefăcută obscuritate, o frustate pastă sau o similitudină. Facilitatea predicțiilor nu e totdeauna lesne discernabilă și nu rareori impune autolituizarea iau aparențe plauzibile de poezie: în rareori criticii, cu bună credință, sau din teama de a nu părea opaci ori inapoiți, iau drept monedă bună aceste emisii inflaționare. În nemărturisita lor nesigurantă își zic poete și ei, ca M. Bergeret al lui Anatole France: „Et si c'était un chef-d'oeuvre”.

Dar, poezia veritabilă, tocmai pentru că e neapărat un fel de hierofanie, nu poate fi decît o stare de excepție, în-

diferent dacă se manifestă printr-un flux spontan sau prin difuză și lentă elaborare de chintesențe. De aceea poezia nu-și stă bine îngălărea „poetică” a cotidianului. În cotidianul poeziei veritabile sint oameni cotidiani, toamă fiindcă poezia nu e de categoria cotidianului (chiar dacă se exercită în fiecare zi).

Dacă poezia nu e materie cotidiană, asta nu înseamnă

confidentele unui maniac

că nu poate fi cotidianul materiei poetice, însă transfigurată, esențializată, ridicată la absolut, în sfera revelațiilor (câci cotidianul e plin de întelegeri utile). Poezia nu spune nimic nou: noutatea ei e o iluzie care ține de socul, de comotia prin care ne deșteaptă din „somnul dogmatic” al poncifulor. Dar ponciful sint epifenomene, iar „deșteptarea” e o „revenire în fire”. Poezia ne readuce în fire, adică ne convoacă la esențele prime: cum spunea Ion Barbu, ea „înstrăiește despre lucrurile esențiale”.

În artă a nu fi decît nou înseamnă a nu deveni niciodată vechi cu adevărat, ci foarte

curînd vetust; a fi doar „original”, înseamnă sigură și grabnică uitare. De altfel marii artiști nu sint niciodată originali, ci cu totul dimpotrivă: sint unici și neconfundabili. Asta tocmai prin darul de a revela evidența, de a făuri irrevocabile locuri comune. „Originalitatea”, accușată în definitiv meschină ambiguitate, este o idee reșe, un clișeu, multiplicabil în serie, la voință, ca orice clișeu.

Poezia este o anamnesis platoniciană, chiar și cînd vaticinează: Bloy spunea că profetia e o reamintire. Amintesc toate acestea pentru a sublinia vechiul adevăr că poezia cere disciplina și rigoare prin care, ca în orice „exercițiu spiritual”, se face posibilă starea de excepție din care decurge siguranța și autoritatea exprimării. Chiar și în acel „ne va pas chercher tes mots sans que quelq meprise” al lui Verlaine, „greșala” are ceva infailibil. Numai această siguranță a stării de excepție transformă obiectul poeziei în evidentă irrevocabilitate (oricît ar fi de obscură), fără de care nu se deosebesc de inconștiența și demagogia lirică.

De aceea, unul din elementele poeziei poate fi aforismul.

Alexandru PALEOLOGU

CARNET VIENEZ

În Stephansplatz urmele pașilor lui Eminescu și Slavici, alunecînd spre mai mult decît moștele lor gazde din Portzlangasse 9, Dianagasse 8 și Adamgasse 5. Mai sint încă, suspendate în încăperile din Mariahilferstrasse sau Kirchengasse, mase șome de întrebare pe care lincoln Blugan și le va fi pus în timp, ce-și pregătește teza de filozofie. Și mai sint, la Viena, multe răscruci de cărturari și artiști români, începînd cu Sineai și Petru Maior și nefîrșind cu George Enescu! Dar nu această Viena, oricît de apropiată prefetelor noastre, are această Viena este ceea de care vreau să vorbesc aici!

Sînt în Viena lui Mozart și Beethoven, a lui Liszt și Schubert, a lui Brahms și Strauss. Mai presis, în Viena dinastiei Strauss. As avea motive să afirm — și n-ai fi cel dînt, nici ultimul! — că Viena este, mai mult decît oricare alt „oras al lumii, metropola esențială a muzicii. Casele și străzile ar fi primul argument. Pe Färbergasse a locuit copilul minune, Mozart. În Michlgasse, la nr. 15, Johann Strauss, regele valsului. Primele corduri ale nemuritoarei „Dunărea albastră” au răzbit în stradă prin ferestrele deschise ale casei din Praterstrasse, 54. „Măestrii cîntăreți” i-a creat Wagner pe Hadikgasse, în casa care poartă nr. 72. Și așa putea continua, probabil, neomițînd nici o stradă, dacă n-aș considera nuda lor înșurire incomodă și inutilă. Numai numele lui Beethoven este inserat în marmură policromă, de mai mult de 50 de ori.

Istoria condensată se sublimiază sub altele nume și devine timp. Anii se convertesc în celule străvezii și se ordonează în cataloage sonore sub genericul Opus. „Patetice” devine Opus... „Eroica”... Opus... iar simfonia IX-a, în seara aceeași, devine caput lui Herbert von Karajan, devine început și sfîrșit al demnității Omului; în care sublimul e totul și existența la nimic. Pentru că, furt de melos, nu știi ce a existat mai întîi, Viena sau muzica. Sau amîndouă, cîndă în statul IX bis tu ești întotdeauna în plus: o inimă devotată care bate să spargă pieptul și care nu face nimic, pe simplul motiv că Maestrul e Perfecțiunea: singurul demurg posibil în spațiu melodic în care s-a născut desăvîrșirea.

Și totuși Viena nu-i doar a muzicii. Este și a culorii — la urma urmei, și aceasta, tot un fel de muzică: de un alt gen. La Kunsthistorisches Museum pătrundem în altă lume. E lumea celor care au văzut cu privire acinoh, pătrunzătoare, omul și viața și le-au înfățișat cu mijloace puternice, subtile, în scîpărări de aur și umbre, de lumină și culoare. Marea colecție de Velasquez, de Breugel cel Bătrîn, cel cîțiva Durer te opresc locului ceasuri întregi, cu acea stăruință a realității care, deși foarte personală, e și a ta, în care recunoști adevărul uman și mergi mai departe în cunoașterea lui.

Costin NASTAC

F. A. PAGANEL. Ești intr-adevăr o persoană particulară sau un fel de cooperantă pentru confecționat manuscrise? Îmi spui că scrii numai în timpul liber... Doamne, ce mult timp liber ai dacă întrebunfezi numai majuscule! Mă bate gîndul că ești vreun paznic de far. Da' nu, nu ești, că nu-ți miroase manuscrisul a strîmtoarea Dardanelor. După căgărităe nărate în paginile cred că ești calugar și-ai găsit piatră filozofală.

D. RĂDAȘANU. Sir Rădășanu, cîntecul pe Sir Conan Doyle — pe țara a te lămuri ce e și romanul polițist și gramatica limbii române — pentru a te obișnui să scrii corect. „Vid, tragel în șant, orădo Bruno” — iată o frază pe care s-o tragi de pe Edgar Quinet pe Academia și s-o iei la puricat împreună cu sora ei de mai jos: „Cu tot singele rece și tîmnu cu care era înzestrat, Bruno rămîne perplex scurt-circuitat gata să scape lanterna din mîni”. Peste toate asta vreau să-ți pun o întrebare: de ce ești autorul de romane polițiste (realizate sau nu) își plasează acțiunea cărților la Sinaia? Dacă e așa ne luam după ei, jumătate din populația Sinaiei și trei sferturi dintre turiștii în trecere pe Valea Frahovei cu sucombei curuși de aloante în rîlele de pe versantul Fîrnic. De ce oare criminalii nu-și atacă victimele și la Dirste, Butești sau Poiana Brașov? Dacă poți să-mi rezolvi misterul asta îți rămîn recunoscător toată viața.

RUSOIU GENEL BOURAȘU. Citez din poemul Decebal: „Decebal, ce fior ne cuprînde venele! / rostînd lîterele sale (...) Potecile se lăsează mîntoale optirii sale / Colțul său, fișie și acum / în sufletul deșiderat al Cîrăvășului. De-ce-bal”

posta redacției

Poemul n-are absolut nici o valoare, am citat rîndurile de mai sus pentru că ești năvălit și pe erenuri am făcut și eu năvăl. Spune-mi, se mai joacă șepcile în tren? Snu s-a trecut la țîțur?

M. HEANA Din cele 3 poezii trimise mie (de ce-l ocolesti pe Cezar Baltag, și el vrea să se-nvescească) voi cita, fără să-ți alterez ortografia. „La malul mării”: Mărunar tu nu știi / Cit de mult te dorește lumea / Săscute din nou / Glasul tău și chitara / Marinarul în larg a plecat / Dar cu ochii pe țara a rămas ca vrăjîț / Căci pe țara sta o fată cu ochi aurii / Cu ochi albaștri / Că percută senin / Cînd e la cine și a Cerului pe țara singurea? / Cînd e era fata ce mult îl iubea / Pe marinarul ce mareal fura (răpîn) / Cine e la cine e ia / Ritualul Mării creu”. Mai trimite-mi, trimite-mi mereu — și mai ales sa nu mă dai uitării atunci cînd tor începe ploile.

OCTAVIAN PLATON. Piesa „Tigrul și antilopa” a cărei acțiune se petrece în zilele noastre în orașul București, într-o casă cu salon sobru mobilat nu se deosebesc cu nimic de articolele alea tepepe de teme de morală pe care, cînd le citești, îți vine cu cuburi de gheață de la stomac.

AUREL POP. Unii cred că scriu literatură și mi-o trimit mie, alții deturneză aștone — lumea-i mare.

Fănuș NEAGU

ION MINGHERAȘ. Ce se recomanda „artist liric” în scrisoarea cu care îmi însoțeste poeziile, ne trimite niște versuri pastorale care sînt cam așa: „Peste dealuri și coline / Sus pe coama Gruului / Și pazit de al său cîine / Un cioban cu turna lui”. Decît, pmă aici, totul este ca în poezia lui Soric. Mai departe: „Dar de-o dată dinspre sat / Cînd ure-agate? / Lăpîl, care vine să-l mînce, sintem gata să exclamăm pupit, ignorînd amanuntul că lupul nu poate veni dinspre sat ci dinspre pădure. Ei bine, nu. Nu lupul ci, draga ciobanului, care, vezi, doamne, surpăzeste de tot mare, nu vine să-l mîncească ci dimpotrivă să-i aducă de mîncare. Dar de-odată dinspre sat / Cine urcă agale / Dragă-l vine pe-nserat / Cu merinde-n ca-”

EUGEN NEAGU. Din cele trei compuneri trimise nu mi-a displicut Răscrucă din care citez: „Și îmi topece verde-n nesomn / prin ochiul vidului cad cometele / ap-toase”. O, mă țîrsc zeii pe sus, prin plînsul iubirii / Apoi atunc în mine odată cu visul // Acum îngerul este paianjen, este schelet / Încotro să-mi mai îndrept mîinile decît / numai în beznă și numai în beznă / aici unde dintr-o dată încep să „not în eter”. Cu tot totul nițel pe care sepulcral, poezia e relativ frumoasă.

ION CONSTANTIN — Nu credeți că e riscant la cel 16 ani al

punct și virgulă

O nouă culegere de basme în B. P. T.

Printre ultimele apariții ale popularelor colecții (nr. 376) se înscrie și volumul Sora soarelui. Este vorba de o masivă culegere de basme, aparținînd lui Dumitru Stănescu, figură remarcabilă a folcloristicii românești, contemporan și discipol al lui B. P. Hasdeu și Al. Odobescu. În același timp scriitor sincer apreciat de Al. Macedonski. Recenta apariție, datorată strădăniilor demne de toată stima depuse de Iordan Datcu, însumează aproape tot ce a lăsat harnicul și, am putea spune, inspiratul colecționar. Două sint însușirile fundamentale ale basnelor culese de D. Stănescu: surprinzătoare autenticitate de conținut și de expresie (în sensul atenției evitării a unuia din păcatele frecvente în folcloristica mai veche și mai nouă: imixtiunea literaturizantă și, totodată, marea diversitate de ordin tematic. Sub col din urmă raport, colecția D. Stănescu îmbogățește substanțial registrul motivelor epico-problematic propriu epicii noastre populare. Este unul dintre meritele sobrei și riguroasei prefețe semnate de I. C. Chitmiș de a fi insistat toamă asupra acestor aspecte.

Binevenită ni se pare, de asemenea, inserarea la sfîrșitul volumului — în chip de omagiu — a eseului Dumitru Stănescu primul director al „Bibliotecii pentru toți”, eseu semnat de Tiberiu Avramescu.

Nicolae CIOBANU

Scrisoare către redacție

În numărul din 12 septembrie 1970 al revistei „Punct și virgulă”, a apărut, sub semnătura tovarășului Adrian Păunescu, o notă critică la adresa a trei edituri: Meridiane, Științifică și Albatros cărora li se reproșează a fi refuzat „în grabă”... Împărțirea unor cărți ale lui Petre Păndrea.

Nu știm ce cărți și cu cîia grabă au fost respinse la celelalte edituri incriminate, dar trebuie să arătăm că în privința editurii Meridiane autorul notitiei, manifestînd ei însuși o grabă evidentă, nu a avut curiozitatea să verifice informațiile primite și dezinvoiază la rîndul său, învinuind fără teme, trăgînd la răspundere, ba dînd chiar și sugestii de sancționare a celor vinovați.

Respingînd categoric învinuirile aduse

Provocare

(Urmare din pag. 8)

meridiane exotice. Sub acțiunea aceluiași nucleu închinările redactate în proză, evocări, schițe biografice prind accentul marilor solemnități, al oficerilor unui cult sacru, iar cele câteva comentarii, semnate și de românii Dan Bolta și Dan Hăulică, ridică observația critică pînă la orizontul zborului. Exceptînd îila dedicată de un spaniol „Amintiri României” ca țînut de frumusețe și confort sufletesc dar nu ca patrie a omagiatului, toate celelalte — și aceasta este principala particularitate a „dosarului” Brăncuși — se articulează în același timp ca piese independente, ca „poezii” legitime în sine și ca dezvoltări concurente ale „subiectului”. Universul brăncușian, văzut sintetic sau pe una ori alta din dimensiuni (solaritate, elan pur, patos al vieții și morții, fuziune originară a omului și cosmosului, transparență absolută sau arhaicte ireductibilă), termen de referință al durerii de a exista (ca la un Paul Celan) ori sugestie pentru o reconciliere posibilă a firii (Jean Claude Renard), în fine simplu pretext de meditație asupra condiției umane (Krolow) sau purtativ pentru vocalizele lui Jandl și grafiemele cuturii concretiste, se desface și recompuce cu o plasticitate pe care, paradoxal, doar el, inventatorul formelor „abstracte”, o putea tutela. Dacă omul Brăncuși, atletul ascet dintr-insul umililor exempli de rigoare și fneazie, n-are emula, într-o forță inspiratoare, cu lumea de idei ieșită din mîinile sale, sublimă țărănești. Desigur prezența lui feundă în conștiința artistică a timpului solicită, s-ar zice, spontan Dar Ion Caraiion, creatorul antologiei, nu a executat numai oficiul de catalizator sau de mediator, obținut, cum îl știm, în proiecte, între Brăncuși și harpistii acestuia. Pentru colaboratorii direct solicitați, Ion Caraiion a fost, este, aruncătorul unei sfidări, al unei „provocări” cu altă mai pasionante cu cit a prins.

V. POPPA GHEORGHIU. Naratiuni în stil și măsură antonponensică, greu de citit, potenție de tot și fără cursivitate. Nu.

POPA CONSTANTIN. Ciudată contradicție între caligrafia de copil cu care ne scrieți și versurile ce trădează psihologia unui adult răscopit: „Ai trecut oculta, metafizică / conflictuală / și-mi dansam ochii pe muzica trupului tău, / Erai abruptă, mistică / fenomenală / și-un nor am rămas / fără cer cînd te-ai tot dus / Te-ai tot dus”. Ce să cred? Dacă sinteți, într-adevăr, „la vîrstă florilor”, așa cum spunetii, de azi în ceamă așa. În plus, copii care spun singuri: „Sint la vîrstă florilor”, nu-mi inspiră încredere.

MARIANA GEMMA GRĂMESCU. „Francele s-astern / E toamă la Noi cu dragostea pomilor, / Si natura o găsim. La fel de incîntătoare / E mai frig / Dar nu-i nimic / O să ne încălzească ea / Dragostea”. Îmi place sinceritatea. Versurile nu.

Cezar BALTAG

trebuie să arătăm că regretatul Petre Păndrea a găsit la editura Meridiane, contrar celor afirmate de autorul notitiei, toată prelucirea pe care o merită. Încă în 1968 i s-a publicat volumul „Brăncuși — Amintiri și exegeze”, iar în prezent se pregătește o a doua ediție a sa. Ne pare rău că tovarășul A. Păunescu nu știe nimic de apariția acestei cărți.

Pentru a clarifica lucrurile, trebuie să arătăm că, într-adevăr, editura Meridiane a respins un text de circa 600 pagini aparținînd lui Petre Păndrea. N-a făcut-o însă deloc în grabă, ci abia după o cercetare atentă în urma căreia a ajuns la concluzia că, neavînd aproape nimic comun cu subiectul enunțat, cu Brăncuși adică, manuscrisul nu se încadrează în profilul editurii. De altfel, dacă ar fi consultat acest manuscris, și tov. Păunescu ar fi putut să-și dea seama că se află în fața unor însemnări disparate, prețioase desigur, interesante, purtînd amprenta personalității autentică a scriitor de valoare, dar departe însă de a putea primi bunul de tipar. Fiind vorba de amintiri și consideratii eterocline de istorie, drept, sociologie, filozofie, poezie, artă, cultură în genere, ele constituie mai degrabă ceea ce ar putea fi o addenda într-o ediție de opere complete, dar și aceasta cu condiția să fie puse în ordine, revăzute, adnotate de un exeget competent și devotat.

Clar și în acest caz însă, presupunînd că aceste operații obligatorii s-ar realiza, volumul nu și-ar justifica apariția în cadrul editurii Meridiane, editură profilată după cum se știe pe producția de carte de artă.

Am știind lucrurile, nu putem decît să regretăm învinuirile nedrepte și tonul pe care ele au fost aduse editurii noastre.

În speranța că veți insera acest răspuns în coloanele revistei pe care o conducim, primim asigurarea deosebitului meu respect.

Redactor gef,

Modest MORARIU

O PRECIZARE

Tovarășul Păunescu știe și ce este editura „Meridiane” și ce carte a lui Petre Păndrea a publicat ea. Dar tocmai nu despre asta era vorba. L regretabil că tovarășul Morariu nu a răspuns întrebării, ci vorbeste mult.

Tovarășul Păunescu se încăpățînează în ideea că rolul unei edituri este — mai mult decît digresivul — împărțirea cărților de valoare.

Adrian PAUNESCU

Materia într-o somnolență activă

(Urmare din pag. 8)

vare în haosul aparent de influențe încalcite, întrerupte și reciproce, creșterea și decăderea care guvernează oriunde și pentru vece materia într-o succesivă, simultană, necentență mișcare, plantele și animalele, lucrurile, și acest fluid accident hidrostatic care este omul, mișcare neobosită și violentă între cei doi poli, deformată în esența ei staturată pînă la perfecția interferențelor primordiale — aceasta este „Pasărea măiastră” a lui Brăncuși.

Pentru Marc Alyn, pasărea „însămîntefăză văzduhul prin țărișarea tăcerii” devine ameteală în în caderea ei se îmbracă”.

Pentru Astrid Hjertenes Andersen, Pasărea înzăbucind în existență... nălîndu-și capul AB OVO... Mai uriașă decît vîntul, o piatră ușoară luminind printre pietre”.

Foarte frumos o botează Pierre Beausire: „Senin tain de pacă”.

Și Blaga: „Un clopot prin lume purtat”.

Fosfor cojit de pe vechile oșeminte ne pare lumina din ochii tăi verzi”.

Pădrea este arhetipul sculpturii lui Brăncuși, impus atenției sale artistice așa cum s-a impus primului artist sălbăticiunea în lupta pe viață și pe moarte din era grotei.

În ochii noștri e Pasărea care visează cu ochii ei fosforescenți, anihilînd timpul.

În ochii noștri e Pasărea care plănătează, ormonizînd furibundul asalt al contrariilor.

De altfel, făcînd un examen al imaginației putem constata că, într-o viziune generalizată Pasărea joacă rolul principal, fortificînd caracterul voluntar al contemplației și transmîșînd frumuseții aflată în primejdie un caracter ofensiv.

Și totuși pare a fi fost eliminată din concept, pasărea cu o singură aripă, înțotdeauna exterioară în așa fel încît să nu împiedice contemplația aeriană, levitată, în cel mai strict înțeles al cuvîntului, să zboare în tandem, realizînd oelci o imagine aproape tot altă de perfectă a cuplului etern ca și SARUTUL.

A fost eliminată, iarși, pasărea care se naște în văzduh, din căușe ouate în văzduh de mîncă ei, această pasărea care nu atinge niciodată apa sau uscatul, petrecîndu-și existența, pînă la dispariție, în aer.

A fost, se pare, exclusă și pasărea care își face cuibul în lumînări aflat la limita dintre cer și pămînt.

Dar nu! Este o simplă aparență!

Pasărea măiastră le conține, așa cum o conține și pe lemnea fără cap sau cu o sută de capete, prin efortul suprem spre desăvîrșire stabilizare a imaginii, în care vitalitatea și frumusețea sint prezente într-un miraculos și perfect echilibru.

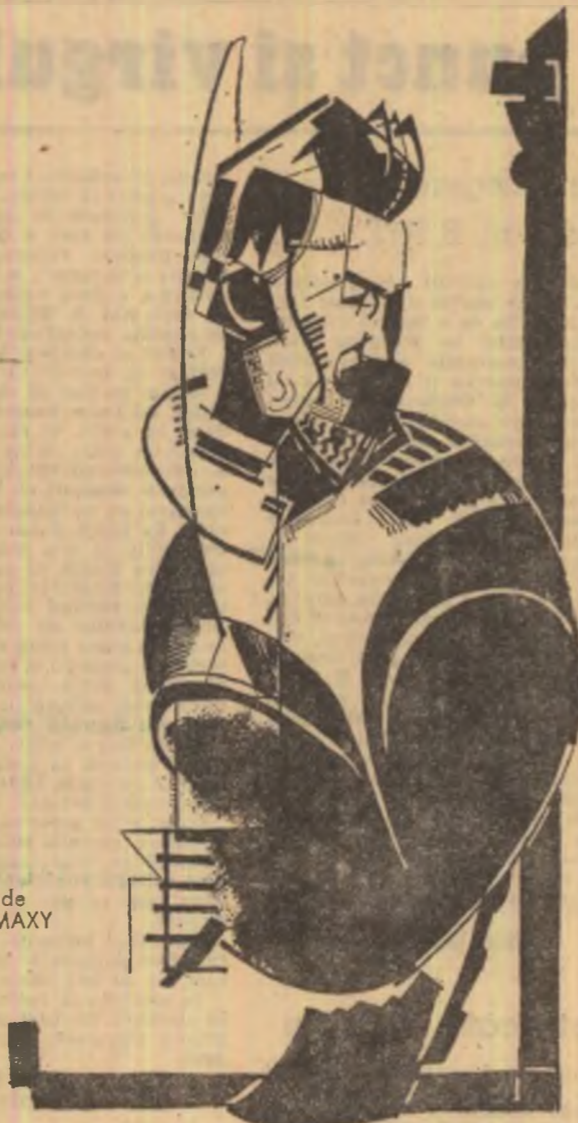
Pentru a supune materia unei evoluții lente, absolute indispensabilă, din care să nu lipsească fluidul uman, Brăncuși a recurs la forma ovală, mai bine zis la o formă intermediară între oval și sferă, la ael „caosonant fără mîntar”, ael „palat de nuntă și cavou”, chintesență a creșterii și decăderii în ciclurile ei infinite.

Această Antologie alături cu serșibilitate și discernămint, este, pe lîngă un elogiu adus marelui Brăncuși, o carte de poezie adevărată.

O altă răspuns de ploi și înfiată de ape.

masa tăcerii

Simposion de metafore la Brâncuși

Portret de M. H. MAXY

Reculegere lingă...

Nu mai cine nu s-a învrednicit să vadă, în cadrul ei natural, *Masa tăcerii*, ar putea să încerce a tăgădui caracterul adinc românesc al ideii care a conceput-o. Am avut prilejul să cercetez locul, când l-am vizitat pe fratele meu în lagărul de la Tîrgu-Jiu. Am avut atunci intuiția unor prezențe de totdeauna care străjulesc sfătuind în tăină asupra destinului neamului nostru. Mi-ar fi trebuit scufia fermecată, ca aceste prezențe de părinți să prindă trup și glas, să-l vadă și să-l aud aievea. Iar Colonna nesfîrșită, desfășurată ca un fum, veghînd în metal, mi-a sugerat ideea veghe permanente, cu care neamul nostru este dotat, ca o condiție de existență, „în calea războiului”, întocmai ca fumul ce se înalță odinioară pe dealuri, ca să dea șarabă-n tară și tot românul să ia aminte.

Ca și inteleptul meșter care a dat viață pietrei, cioplind-o și lustruind-o, ca să atingă esențiale și să le stoarcă picătura adamantină a Ideii, românul este omul care vrea în orice împrejurare a vieții să se lămurească, adică să desprindă din hațșul de impresii în care se zbate, lamura: adevărul curat.

Printr-această trăsătură caracterologică principală, Constantin Brâncuși este solul genial al poporului nostru. În acest sens el a învins, rupind barierele meșteșugului său și ale grațiilor și a atins universalitatea. Un popas la *Masa tăcerii* ne îngăduie nu să visăm, ci să intuim ceiaște sîntem și ceiaște se cade să ne îndotăm în lume.

În simposionul de metafore culesc prin rîvna inteligentă a poetului Ion Caraion, el însuși explorator al esențelor, ne-am bucurat să citim omagiile unui număr impresionant de scriitori și artiști, care-l așează pe Brâncuși foarte sus, printre cei mai de seamă sculptori din lume. Cine ar putea stoarce din aceste omagii cuvîntul-cheie, așa cum l-a dorit Ion Vinea, în prefața frumoasă sau poem *Pasărea măiastră*, închinat „lui C. Brâncuși”? ...din năzuinți cuib cuvîntului să boltim?

Dacă această pasăre, universal admirată, a putut stîrni ideea unui templu care s-o închidă ca pe o divinitate, merită să înalte cugetele către Zenit. *Masa tăcerii* ne îndeamnă și ea la o reculegere. Ea ne învață să ne regăsim ființa, biniuită în veac, și astfel, purificată, să dănuim pe acest pămînt, pe pămîntul nostru.

Serban CIOCULESCU

La duelul spiritului

Despre Dickens s-a spus — Brăndes, poate — că a mărit, prin opera sa, firește, cantitatea de bucurie pe pămînt. Și Stendhal spusese că „arta este promisiunea unei bucurii”, iar mai târziu Bergson apărase ideea, scriind că „oriunde este bucurie, este creație”. Secolul nostru însă a renunțat, pe direcția principală a albiei pe care curge, la acest ideal prea

puțin rafinat, substituindu-l, în schimb, inteligență.

Putem, evident, să ne declarăm de acord sau, dimpotrivă, să ne îndoim de măreția acestei unice rațiuni de existență a artei, revendicată cu glorie exclusivă și cu proiecție aproape planetară în zilele noastre, numai de la valorile intelectului pur, invulnerabil, detașat de influențele, cursele și slăbiciunile sensibilității, dar nu-i putem contesta prezența tiranică. Și nu există, astăzi, nici un aspect organizat al vieții sociale, niciun interes de orice natură al statului contemporan care să nu fie apărut unorii, cu un lux umitor, excesiv și chiar inutil, de mijloace tehnice și modalități pe care inteligența practică i le pune la dispoziție.

Cauzele cele mai evidente drepte nu izbindesc de la sine și justele lor nu este recunoscută prin simpla mișcare a vieții. Trebuie de fiecare dată luptat și trebuie să fim fericiți că lupta — sau oricum îi vom spune: întrecere, competiție, confruntare — se dă sau, oricum, se dă din ce în ce mai mult cu armele oferite de inteligență și în spatele cifrelor bune sau rele, vedem tot mai dese ori svingătorii sau învinșii la duelul spiritului. Pe acest tărîm, și în acești ani ai vremii noastre, arta are tot mai evident un cuvînt de spus (deși fără a ne face iluzii că el ar putea deveni vreedată precumpănitor).

Acest primat al inteligenței n-i s-a părut revelator, într-un chip aproape simbolic și pentru destinul artistic al lui Brâncuși (cu observația de excepție, ca pentru toți marii singuratori ai secolului nostru, că acea părăsită bucurie a lui Dickens va fi păstrată, în felul său și după legile altei experiențe umane, în opera sa) și pentru destinul antologiei pe care poetul Ion Caraion i-a dedicat-o. Nu cunosc în biografia vieții noastre editoriale, o lucrare care ca idee inițială, structurată sau împlinită finală să comunice mai multă noblete și încredere în genul spiritului nostru. Expresia „politică culturală” capătă sens și eficacitate reală, fundamentându-se pe asemenea experiențe vitale și utilizînd asemenea instrumente de lucru.

Și mi se pare, dacă nu dramatic, cel puțin intristător că tocmai critica, disciplină ce reprezintă — sau în fine, ar trebui să reprezinte — inteligența în gestul ei fundamental de împărțire a dreptății estetice și de stabilire cu purificat simț de răspundere al ierarhiilor spiritului, nu a înregistrat cum se cuvine superbul gest de cultură românească reprezentat de „Masa tăcerii”. Așa cum complexul mecanism de stabilire al tirajelor (care continuă în existența cărților gîndirea organizatorică, inteligența practică) a îngustat și bagatelizat de la început zona de acțiune și influență a antologiei, acordîndu-i un tiraj pauper, interzicîndu-i astfel posibilitatea de a purta cit mai departe chipul unui mare sol al culturii noastre ogîndit în conștiința lumii.

Iordan CHIMET

După două înstrăinări

Cum l-am putea ierta pe Ion Caraion de a fi lăsat pe frontispiciul

cărții sale despre Brâncuși această pasăre împaiată — eticheta de antologie? O antologie e un cimitir. Îngrijitorul său ne asigură că o vorba de o cimitirul sigurabil și promite, smerit, deshumări cu împărțiri cit mai drepte de cripte și cavouri. Dar timpul trece și antologiile rămîn cimitire finite și închise, lipsite pînă și de fosnetul sugrumător de frumos al fantomelor. Antologiile se fac, chiar cînd autorii lor depășesc condiția de impiegați sau arhivari culturali, într-un jilt comod, folosindu-se drept unele foarfece și gumarabica.

Masa tăcerii a fost înălțată în aerul liber al poeziei cu mijloacele primordiale și eterne ale poetului. Dacă există o culoare a duratei tridute și a liniștii neîmpăcate, dacă gîndul alunecînd spre vis emană o miresmă care nu-l decît sudoare și sevă a acestei treceri, dacă singurătatea creației e unorii alt de acută înțelegere sau face auzită ca o lacrimă cosmică — începem să înțelegem respirația ideii ce s-a intruchipat în carte. La *Masa tăcerii* sînt aduși să-și petreacă o clipă de tihnă înfiorată un mare număr de oasești cu chipuri deosebite, inimi ciudate și priviri necunoscute. Prin șoaptele și cuvintele lor trec păsări de lui, care, sub ochii noștri, intrînd în statornicia vie a acelei lumi numite Brâncuși, se trezesc zburlind. Iar unele vor cunoaște dincolo de indoială, bucuria dureroasă de a muri și a se naște prin ou. Între două vocale se sparge un șeste de vîzduh rotund și vom vedea căzînd din pîntecele lui icoare luminescente, mari cit stelele care plouă în luna lui august. Cu pupile de litere ne privește șarpele înțelepciunii și șuierul lui s-a făcut lumină și răcoare, așternîndu-se pe cărările ce ne poartă să reintrăm altfel și mai adînc în spațiul de veșnicie al zeului formelor celor mai pure.

Scheletul muzical al acestei cărți, care are rigoroasa unei simfonii, a fost stîrnit de pasiunea lui Ion Caraion, pentru ca apoi tot el să-și dirijeze bogata orchestră, dăruind întregului o cârnație sonoră de rînjîm și sveltete. Instrumentele sînt multe și necrezut de diverse, dar se supun unor echilibre subtile, dictate de bagheta aproape magică de dincolo de necunoscutul ferestrelor.

Nu avem puțința de a uita că am fost martori la trecerea numelui lui Brâncuși prin cel puțin două înstrăinări la fel de triste: o ignorare agresivă (de care s-au bucurat toți pompierii culturali) și o vulgarizare înspăimîntătoare (care adusesse coloaana fără de sfîrșit pe cutii de bomboane și de chibrituri, pe afișe de sorcovă și pe decururi de chermize la sfîrșit de săptămîni). *Masa tăcerii* n-i se pare un pas imens și hotărîtor pe calea restituirii necesare a tot ceea ce Brâncuși înseamnă cu adevărat pentru țara cu al cărui nume se confundă și pentru cerurile întregului pămînt. Înfațuirea acestui arbore de acid și dulșoc care răspunde, cînd îl strigă păsările visului și-l cheamă sălbăticiunile veghele, la numele de Ion Caraion, este una dintre cele mai vii și mai polyvalente ambassade extraordinare pe care cultura românească a știut să și le nască în ultimul rîstimp.

Alexandru LUNGU

O metaforă a lumii

O carte deosebită și rară în felul ei. Spune în Prefața Ion Caraion, alcătuitorul antologiei, că „nici unui alt artist, în toată literatura română și nici unui alt artist român, în toată literatura universală nu i s-a mai închinat în viață — și mai ales de cîțiva ani încoace — un alt de nesfîrșit colier de poeme, ca lui Constantin Brâncuși”. Aș îndrăzni să extind această apreciere și, cu riscul unor erori nesemnificative, aș spune că în toată literatura universală nici unui artist — iau cuvîntul în adevăratul sens al lui — nu i s-a închinat un alt de nesfîrșit și veșnic colier de poeme.

Ideea lui Ion Caraion de a străbate lumea, a o răscoli și a găsi aceste poeme, scrise pe toate paralelele și meridianele și de a le

închea într-un simposion de metafore a depășit limitele colecționării de frumuseți. Ea a izvorit într-un poet autentic, din marea iubire și marele respect al lui pentru tot ce este Poezie, fie ea scrisă cu litere, învîrstă cu culori sau încrustată în piatră.

Brâncuși este poetul formelor. Opera lui este poezie, este o imensă metaforă a lumii, o metaforă de o simplitate dusă pînă la demurgic. Toamă de aceea, a încerca să o desfaci, să o explici, să o interpretezi înseamnă să o năruți, să-i spulberii farmecul.

Poemele închinat lui Brâncuși sînt cîtece care acompaniază poezia opere brâncușiene. Melosul este variat, tonul și vibrația diferite, dar modul în care le-a îmbinat Ion Caraion constituie un ansamblu sonor de o mare frumusețe, învăluind în armoniile lui, fără să distoneze, monumentul artei lui Brâncuși.

O mențiune deosebită merită traducătorul Ion Caraion. Poetul s-a relevat și aici. Frumusețile originale au trecut nealterate în limba română. Uneori, talmăcitorul a depășit originalul mîndrind vibrația poetică, dînd în traducere noi valențe unora dintre poeme.

„Masa tăcerii” este o antologie deosebită.

Alcătuirea ei reprezintă un act de cultură a căruia valoare o va reliefa la adevăratele ei dimensiuni trecerea timpului.

George MACOVESCU

Cartea artelor dedicată artei

Simposionul de metafore la Brâncuși mi-a readus în minte un sfîrșit de vară, de acum două decenii și ceva, petrecut cu Ion Caraion în preajma Hobeiei, în partea de munte a Mehedinților și Gorjului, cînd, entuziasmat de regiunea carstică a Băii de Aramă și Ponoarelor am descoperit deodată că toate gurile de peșteri de pe acolo aveau liniile lui Brâncuși. Oamenii semănau cu el, stîlpii tînzilor și pridvoarelor, ca și ai porților lucrate cu barda și joagărul, liniile arhitectonice ale caselor oltenese etc. ne deschideau un spațiu sensibil de mizeu imaginar modern, dar cu oameni de vechime dacilor adevărați, al căror Olimp trebuie să fie și acum pe undeva prin munții Gorjului.

Vorbîndu-mi despre Brâncuși, Ion Caraion mi-l descoperea, deși eu eram de acolo, și el neavîndu-l material decît prin-o statuă funebră insolită din cimitirul Uzăului. Pe o anumită lungime de buză, Caraion intuia simplitatea absolută a universului brâncușian.

Ceva din temperatura aceluși prim contact fizic și metafizic cu lumea lui Brâncuși se transmite în prefața antologiei prin care Ion Caraion aduce, în fond, mărturia cîtorva arte dedicate artei. Această prefață, explicînd rostul operelor cuprinse în paginile cărții, este ea însăși un poem cu comentarii de mare forță lirică, dublate de insolite adagi asociative. E o comunicare magică, un eseu-descîntec, de care trebuie să țină seama și specialiștii în ale plastice și literare.

O carte făcută cu sufletul, cu pasiunea pentru pasiune, dar și cu răbdarea unui meșteșugar din corporațiile Evului de mijloc, înzestrată cu o severitate, din păcate demodată; o asemenea carte nu putea să nu aibă succesul plin și adevărat al artiștilor meridiani, cel puțin cite sînt reprezentate de textele tipărite. Chiar după apariție, Janine Mitaud (Franța) a publicat pe pagina I-a a *României literare* un poem trimis după imprimarea volumului. Pierre Marie, directorul revistei și colecției *Poesie vivante* (Geneva) unde o bună parte din materialul cuprins în antologie apărea cu un an înainte, a închinat și el un poem sculptorului român, iar Jiri Kolar, poet cehoslovac legat de poezia cretistă, a prezentat într-o antologie *Concrete Poetry*, un omagiu sub-generis *Pășirii măiestre*. (Îl reproducem).

Dar lista nu se încheie aici; ea rămîne deschisă ca și prezența lui Brâncuși în univers.

Emil MANU

În perspectiva eternității

Vă mărturisesc de la început că prima impresie pe care mi-o face antologia lui Ion Caraion e mai mult decît o dovadă că încercările atitor artiști de a respira fascinați de suflul brâncușian sînt în fond o condiționare emoțională a propriei lor existențe, un document al unei apartenențe spirituale la fluxul care unește toate energiile creatoare ale acestui secol. Consider suita de metafore, armonia de texte și desene, selecția de elogii adresate lui Brâncuși drept un fragment din universalitatea sculptorului român.

Editura Univers ne-a oferit o carte de înaltă înțuită, de adevărată artă grafică, realizare egală cu o chinteză plastică de poezie, gîndire și sensibilitate.

Apreciez în mod deosebit textul propus de Ion Caraion în fruntea acestei cărți, text care conține semnificativ și simbolic nouitatea antologiei. Restul se poate defini ca opera unui bun sau mai puțin bun cuculegător de perle.

Aceste omagii polyvalente dau imaginea fidelă a pătrunderii sculptorului român în conștiința universală, sînt un fragment concludent din partitura Corului Eladei brâncușiene.

Crede că prin profunzimea semnificațiilor și prin înțelegerea absolută a brâncușian, Ion Caraion a încercat să-l așeze pe Brâncuși în perspectiva eternității. Prin această carte, implicarea biografiei și opereii lui Brâncuși în definirea secolului al XX-lea trebuie să fie socotită ca una din cele mai adevărate participări ale omului nou la istoria vremii noastre.

M. H. MAXY

...A sculptat infinitive lungi

Se miră unii, mai ales străini, cum a fost cu puțință sculptura lui Brâncuși. Dar dacă nu cunoșc gramatica română... Ar găsi poate acolo ceva lămuritor, care e dincolo de cultura populară românească, dincolo de artele primitive, ca și dincolo de modernism, toate invocate aci. Sau poate e cu ele cu tot, dar dintr-alt strat, dintr-alt zăcămint al vieții spiritului.

De altfel, nu au artele plastice un raport ascuns cu gramatica? Rubens a pictat adjective, Peter Breughel o puzderie de substantive, în timp ce impresionismul a pictat adverbii și locuțiuni adverbiale. Unii trec în sintaxă, alții rămîn la fonetică. Brâncuși s-a ocupat de regele formelor gramaticale, de infinitivul lung.

Nu toate limbile fac treabă atît de bună ca a noastră cu infinitivul, dezvoltîndu-l o a doua formă, „infinitivul lung”, și învîdînd lumea lenesă a substantivelor cu agrații lui. De la a se naște-naștere și pînă la a se surpa-surpare, tot ce e creștere, trecere și petrecere, tot ce e încercare, ispitire și împlinire, se lasă descris de infinitivele lungi. Sub însoțirea lor, lucrurile prind viață, totul intră în înmugurire, și, ca toiașul lui Moise care odrăslea, ființa lumii se preface în fire, adică într-un infinitiv lung.

Brâncuși a sculptat germinarea, așa cum a sculptat adormirea, înălțarea și, peste tot, desăvîșirea, ca o necințată mîngiere a formelor, întocmai pietrei spălate de apă. Nu a redat zburul cit zburatul, zburarea. Sărutul lui nu e un simbol, nici un act simplu, ci e un proces fără de capăt, o sîrătură. Pe Domnișoara Pogăny a tradus-o într-un infinitiv lung. Nu se poate sfîrși cu nimic, sfîrșitul însuși e „săvîșire”.

Dar, ocupîndu-se cu regele formelor gramaticale, Brâncuși a regeșit firesc începuturile, de care singur suveranul acela se întimplă să știe, în societatea civilizată a cuvîntelor. Căci într-adevăr, ce este mai original, în rostirea omului, decît ceva de ordinul infinitivului lung? Undeva în pădurile sale, omul începuturilor nu știa încă să dea nume lucrurilor ele însele, dar le prindea stările și procesele: aci

e o fosnire, aci e o curgere sau o a-lergare; ceva îi putea fi amenințare, altceva prilej de îndestulare și ferichire. Foamea, frica, erosul, toate sînt întii infinitive lungi.

Iar cel mai adevărat infinitiv lung e cel care aoperă pămîntul întreg și viețile oamenilor laolaltă, după cum se întinde peste tărîile cerului: e tăcerea. Dintre tăceri, Brâncuși a ales-o pe cea adîncă, mai grăitoare decît toate, tăcerea omului, și a sculptat-o. A tăcea-tăcere, ce lung infinitiv! Vreau mie și ceva de aci se făcuse el neauzit aci („boicotul istoriei” spunea cineva), în lumea din care avea să se desprindă, cu stilpi de pridvoare și verde cu tot, Brâncuși.

Dar din tăcerea aceasta, ținînd fie de istorie fie de gramatica românească, el avea să facă un monument universal. Universal? Da, la propriu universal, adică plin de tilc pentru oricine. O catedrală nu e așa; o piramidă nu e așa. Dacă — dînd gîndul pînă la capăt — îți închipi o ființă extraterestră venind să ne vadă, nu-i poți arăta o catedrală, nici o piramidă, fără explicații. „Stai să vezi ce au vrut oamenii”, i-al spune. Dar în fața Meșei tăcerii, ai spune doar: „Stai și vezi”. E o cloșcă cu pui, ar pricepe marile străini, dacă sînt viețâți cu pui și în lumea sa; ori e un gînd cu fațele lui; ori este Unu și Multiplu, și-ar spune — căci măcar geometru ori filozof ar fi și el.

Și ce e plin de tilc, este nu numai că el ar înțelege ceva, dintr-o masă goală și nîște scature goale: ar înțelege că sunt goale, că e acolo o așteptare, sau o tăcere. Ar înțelege așa dar și el, în felul său, că e vorba de un infinitiv lung, pînă la capătul lucrurilor, lung, și puțin dincolo de ele.

Constantin NOICA

Provocare

Spiritul critic are și el prejudecăți, poate mai tenace decît cele comune datorită orgoliului care-l însoțește mai ales în iluziile despre infailibilitatea sa. Așa se explică probabil de ce, convins că nici frumoasa sulfă mallarmeană de „Omagii și morminte”, rezervată între alții lui Poe și Baudelaire, nu salvează genul dedicat de la soarta efemeridelor, am privit inițial „Masa tăcerii” nu numai cu scepticism de principiu ci și cu temerea de a mă afla în fața unei întreprinderi pe cite de pioase pe atît de turistic pe cite degeti ce vreau să spun), oricum zadarnice... Motive suplimentare, cred, spre a recunoaștea antologiei, odată confruntat sumarul cu textele, calitatea de „sumă” de poezie autentică, avînd în Brâncuși un veritabil centru de radiale, capabil să pună în stare de șoc fervent fără grația unui Rilke sau Blaga și fără statura unui Sandburg, talente abia în afirmare, precum Jean Claude Renard, sau cel puțin pentru unul ca mine, anonimi de pe

Mihail PETROVEANU

(Continuare în pag. 7)

Materia într-o somnolență activă

...Iată, în rezumat, exprimată prin titlu, imaginea elogiată de cei peste saizeci de poeți și gînditori, admirabil imn cuprins de Ion Caraion între copertile Antologiei sale: „Masa tăcerii” — carte în care nimic nu este lipsit de importanță și nimic de prisos.

Să-i mulțumim în primul rînd poetului Ion Caraion pentru această frumoasă carte, căci simposionul de metafore la Brâncuși n-a însemnat numai rîvnă și trudă cheltuită din dragoste pentru marile artiști prin care „spiritul românesc a pătruns ca un sfredel în plasma circuitelor universale”, ci sacrificii materiale pentru împlinirea cărora el era de-a dreptul contraindicat.

Creșterea și decăderea, îndubițabilul naufragiu și îndubițabila sal-

Virgil TEODORESCU

(Continuare în pag. 7)

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redacția: București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11 61 64, 12 16 10

Redactori jefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu

Secretar general de redacție:
Constantin Teiu

ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEI”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginător: Nicolae Ion.